

Sisekaitseakadeemia

Finantskolledž

Annika Tiideberg

**MAGUSTATUD JOOGI MAKSU KEHTESTAMISE
VÕIMALIK MÕJU PIIRIÄÄRSELE KAUBANDUSELE**

Lõputöö

Juhendaja:

Indrek Saar, PhD

Tallinn 2018

SISEKAITSEAKADEEMIA LÕPUTÖÖ ANNOTATSIOON

Finantskolledž	Juuni 2018
<p>Töö pealkiri eesti keeles: Magustatud joogi maksu kehtestamise võimalik mõju piiriäärsele kaubandusele</p> <p>Töö pealkiri võõrkeeles: Possible Impact of the Introduction of the Tax on Sweetened Drinks on the Trade near Borders</p> <p>Lõputöö on kirjutatud eesti keeles ja koosneb 51-st leheküljest. Töö koostamisel on kasutatud 71 allikat, millele on nõuetekohaselt viidatud.</p> <p>Lõputöö eesmärk on välja selgitada Eestis 2018. aastal kehtestada planeeritud magustatud joogi maksu võimalik mõju piirikaubandusele tulenevalt Eesti ja Läti turuhindade erinevusest.</p> <p>Eesmärgi täitmiseks püstitatakse järgmised uurimisülesanded:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Anda ülevaade suhkrumaksu kehtestamise olemusest ja eesmärgist. 2. Anda ülevaade piirikaubanduse olemusest ja seda mõjutavatest teguritest. 3. Analüüsida 2018. aastal kehtestada planeeritud magustatud joogi maksu seaduse võimalike probleeme Eestis. 4. Analüüsida karastusjookide hindade tasemeid Lõuna-Eestis ja Põhja-Lätis enne ja pärast magustatud joogi maksu võimalikku kehtestamist. <p>Uurimismeetodina kasutatakse kvalitatiivset meetodikat. Esimeses peatükis antakse ülevaade teooriast ning teises peatükis analüüsitakse magustatud joogi maksuga seonduvaid probleeme ning kajastatakse hinnavaatluse tulemusi. Andmete kogumiseks viidi läbi hinnavaatlus, et analüüsida karastusjookide hindade erinevust Lõuna- Eestis ja Läti piirilinnas Valka.</p> <p>Lõputöö tulemusel jõuti järeldusele, et karastusjookide hindade erinevus kahe riigi vahel on väike. Jookide hindade erinevuse ulatus sõltub joogi brändist. Magustatud joogi maksu mõju piiriäärsele kaubandusele on suurem kõrge suhkruisaldusega jookidel, sest nimetatud toodetele rakendub kõrgem maksumäär. Juhul, kui karastusjookide suhkruisaldust vähendatakse, on mõju piirikaubandusele väiksem või minimaalne, sest rakenduks madalam maksumäär ja hindade erinevus kahe riigi vahel poleks piisavalt suur tulenevalt maksustamiseelsest minimaalsest hinnaerinevusest.</p>	
<p>Võtmesõnad: piirikaubandus, suhkur, suhkrumaks, karastusjoogid, karastusjookide maks, magustatud joogi maks, maksutulu</p>	
<p>Võõrkeelsed võtmesõnad: border trade, sugar, sugar tax, soft drinks, soft drink tax, tax on swetened drinks, tax revenues</p>	
<p>Säilitamise koht: Sisekaitseakadeemia raamatukogu</p>	
<p>Töö autor: <i>Annika Tiideberg</i></p> <p>Olen koostanud lõputöö iseseisvalt. Kõik lõputöö koostamisel kasutatud teiste autorite tööd, seisukohad, kirjallikest allikatest ja mujal allikates saadud info on nõuetekohaselt viidatud. Olen nõus oma lõputöö avaldamisega elektroonilises keskkonnas.</p> <p>Allkiri:</p>	
<p>Vastab lõputöö nõuetele</p>	
Juhendaja: Indrek Saar	Allkiri:
<p>Kaitsmisele lubatud</p>	
Kolledži direktor: Kerly Randlane	Allkiri:

SISUKORD

SISSEJUHATUS	4
1. SUHKRUMAKSU JA PIIRIKAUBANDUSE TEOREETILINE KÄSITLUS.....	6
1.1. Suhkrumaksu eesmärk ja olemus	6
1.2. Piirikaubanduse olemus ja seda mõjutavad tegurid	13
2. MAGUSTATUD JOOGI MAKSU KEHTESTAMINE EESTIS	20
2.1. Eestis 2018. aastal kehtestada planeeritud magustatud joogi maks ja sellega seotud probleemid	20
2.2. Karastusjookide hindade erinevuse mõju piirikaubandusele	28
KOKKUVÕTE	37
SUMMARY	40
VIIDATUD ALLIKATE LOETELU	42
Lisa 1. Maksustamisele kuuluvad magustatud joogid	49
Lisa 2. Magusained	50
Lisa 3. Hinnavaatlus	51

SISSEJUHATUS

Selleks, et kehtestada uut maksu või muuta maksumäärasid, tuleb põhjalikult analüüsida selle mõju, et langetatud otsused oleksid õiglased ja efektiivsed, sest maksud on riigi üheks kõige olulisemaks tuluallikaks. Maksustada on võimalik erinevatel alustel mitmesuguseid kaupaid, teenuseid ja tulu. Üheks maksustavaks kaubaks võib olla suhkrut või magusainet sisaldavad toiduained ja joogid, mida on teinud juba mitmed riigid maailmas.

Teema on aktuaalne, sest suhkru liigtarbimisest tulenevad tervisekahjud on tõusvas trendis. Riigi eelarvestrateegias 2018-2021 kinnitas valitsus suhkru ja magusainetega magustatud karastusjookide maksustamine. Riigikogu vastu võetud seadus pidi jõustuma 01.01.2018, kuid Eesti Vabariigi President Kersti Kaljulaid jättis seaduse välja kuulutamata viidates põhiseadusega vastuolule. Seejuures toetas seaduse kehtestamise eesmärki.

Teema on uudne, sest varasemalt ei ole uuritud magustatud joogi maksu kehtestamise võimaliku mõju Eesti piiriäärsele kaubandusele. Töös uuritakse, millised on hindade erinevused enne maksustamist Lõuna-Eestis ja Läti piiriäärses linnas Valka. Seejärel hinnatakse, millised oleksid karastusjookide hinnad pärast maksu kehtestamist Eestis. Lõputöö tulemusel selgub karastusjookide hinnaerinevuse ulatus kahe riigi vahel ja milline oleks võimalik mõju piirikaubandusele magustatud joogi maksu seaduse kehtestamisel.

Riigikogus 19.06.2017 vastu võetud magustatud joogi maksu seaduses esineb mitmeid probleeme. Seda kinnitab asjaolu, et Vabariigi President ei kuulutanud välja eelnimetatud seadust. Lisaks seostatakse uute tarbimismaksude kehtestamisega tavaliselt piiriäärse kaubanduse tõusu, mis on sarnaselt seotud magustatud joogi maksuga. Uue maksu kehtestamise tulemusel muutub turusituatsioon ning võib suunata tarbijaid leidma soodsamaid alternatiive. Üheks võimaluseks, kus soodsamaid kaupaid soetatakse, peetakse Eesti naaberriiki Läti. Tarbimismaksuga seonduva piirikaubanduse arvatava mõju hindamine on oluline ning sellest tulenevalt on lõputöö uurimisprobleemiks küsimus, milline oleks magustatud joogi maksu seaduse kehtestamise võimalik mõju piiriäärsele kaubandusele.

Lõputöö eesmärk on välja selgitada Eestis 2018. aastal kehtestada planeeritud magustatud joogi maksu võimalik mõju piirikaubandusele tulenevalt Eesti ja Läti turuhindade erinevusest.

Eesmärgi täitmiseks püstitatakse järgmised uurimisülesanded:

1. Anda ülevaade suhkrumaksu kehtestamise olemusest ja eesmärgist.
2. Anda ülevaade piirikaubanduse olemusest ja seda mõjutavatest teguritest.
3. Analüüsida 2018. aastal kehtestada planeeritud magustatud joogi maksu seaduse võimalike probleeme Eestis.
4. Analüüsida karastusjookide hindade tasemeid Lõuna-Eestis ja Põhja-Lätis enne ja pärast magustatud joogi maksu võimalikku kehtestamist.

Lõputöös kasutatakse kvalitatiivset uurimismetoodikat. Töös kasutatakse inglisekeelsed teadusallikad, eesti- ja võõrkeelseid artikleid ning teisi olulisi teemaga seotud allikad. Lisaks Eesti Statistikaameti ja Euroopa Komisjoni statistikaameti (Eurostat) andmeid ning teisi läbi viidud uuringuid Eestis ja mujal maailmas. Uurimisosas kasutatakse dokumendianalüüsi magustatud joogi maksu seaduse eelnõude, seletuskirjade ja esitatud arvamuste läbitöötamisel. Lisaks viiakse läbi vaatlus Eesti ja Läti erinevates toidupoe kettides, kus kogutakse informatsiooni magustatud karastusjookide kohta. Õigusaktide kasutamisel lähtutakse kehtivatest redaktsioonidest.

Lõputöö koosneb kahest peatükist, millel on kaks alapeatükki. Esimeses peatükis antakse ülevaade suhkrumaksu põhimõtetest ning piirikaubandust mõjutavatest teguritest. Esimeses alapeatükis antakse ülevaade suhkrumaksu kehtestamise eesmärkidest ja olemusest. Teises alapeatükis antakse ülevaade piirikaubandusest üldiselt ning seda mõjutavatest teguritest.

Teise peatüki esimeses alapeatükis antakse ülevaade 2018. aastal planeeritud magustatud joogi maksu seaduse kehtestamisest Eestis ning analüüsitakse võimalike probleeme. Teise peatüki teises alapeatükis uuritakse karastusjookide hindade erinevust Valgas, Tõrvas ja Otepääl ning tehakse järeldused võimalikust mõjust piirikaubandusele. Karastusjookide valikul lähtuti, et tooted oleksid esindatud mõlemas riigis ja enamikes kauplustes. Vaatluse eesmärk on välja selgitada millised on hindade erinevused erinevate poekettide lõikes Eestis ja Lätis.

1. SUHKRUMAKSU JA PIIRIKAUBANDUSE TEOREETILINE KÄSITLUS

1.1. Suhkrumaksu eesmärk ja olemus

Maksupoliitikal on oluline roll majanduse arengul, tööturu hõivel ja inimeste heaolu kujunemisel. Tarbimismaksudega on võimalik mõjutada inimeste harjumusi ja käitumist, reguleerides teatud toodete tarbimist. Maailmas on suur mitmekesisus erinevate kaupade ja teenuste maksustamisel. Suhkrumaksu on kehtestatud mitmed riigid üle maailma erinevatel viisidel ja põhimõtetel ning mitmesugustele suhkrut sisaldavatele toodetele.

Esimeses peatükis kasutatakse suhkrut ja magusainet sisaldavate kaupade maksu nimetamisel terminit suhkrumaks, sest see on üldistav kõikide riikide suhtes. Kõrge suhkru- ja magusainete sisaldusega kaupade maksustamist nimetatakse riikide lõikes erinevalt. Eestis on suhkrut ja magusaineid sisaldavate karastusjookide maks magustatud joogi maks, mis on Riigikogu poolt vastu võetud, kuid Vabariigi Presidendi välja kuulutamata jäetud seadus.

Konkreetsed maksu- või kulumeetmed mõjutavad majandust mitmel viisil ja on mõeldud erinevate eesmärkide saavutamiseks. Avaliku sektori peamiseks ülesanneteks ja maksustamisega seotud eesmärkideks on allokatsiooni-, stabiliseerimis- ja jaotusfunktsioon. Allokatsioonifunktsioon tähendab avalike hüviste pakkumist, kus jaotatakse ressursid era- ja avalike hüviste vahel. Stabiliseerimisefunktsiooni eesmärk on tagada riigi majanduslik areng majanduskasvu, kõrge tööhõive ja hinnastabiilsuse kaudu. Jaotusfunktsioon tähendab tulude ja varade ausat ja õiglast ümberjaotust ühiskonnas, millega vähendatakse ebavõrdsust ja ebaõiglust tulude jaotumisel ning rikastumisel. (Musgrave, *et al.*, 1987, p. 5)

Maksusüsteemi loomisel on tähtis, et lähtutaks õigetest alustest ja vajadustest. Neli põhilist elementi maksusüsteemi loomisel on (Musgrave & Musgrave, 1989, pp. 42-43):

- poliitilise võitluse raamistik, mis määrab valitsuse strateegiad;
- valitsusele ja maksumaksjatele seatud piirangud, mis tulenevad eramajanduse üldisest tasakaalustatud struktuurist;
- valitsuse püstitatud eesmärgid;
- poliitika mõjutusel tekkinud valijate reaktsioon.

Turu reguleerimine valitsuse poolt peab olema põhjendatud. Turutõrge on olukord, kus turg ei tule iseenesest toime ning selle reguleerimiseks on õigustatud valitsuse sekkumine. Üheks turutõrkeks on negatiivne välismõju, kus teatud tegevuse sooritaja avaldab teiste heaolule negatiivset mõju, kuid ise ei hüvita tekitatud kahju. Võimalik viis, kuidas turutõrkeid reguleerida, on maksude kehtestamine.

Kuna suhkrutoodete liigtarbimisel seostatakse negatiivsete välismõjudega, siis traditsioonilise majanduse vaatenurgast viitab see sellele, et sellist tootegrupi on võimalik maksustada *Pigou* maksuga. Nimetatud juhul lisatakse suhkrut sisaldava toote hinnale juurde tarbimisest tingitud väline kulu ühiskonnale. Oluline eeldus *Pigou* maksu puhul on see, et inimene, kes tarvitab suhkrurikkaid tooteid, teeb igal juhul ratsionaalseid valikud ja on teadlikud igast võimalikust tulevikus ilmnevast tervislikust ohust ning sellega kaasnevatest lisakulutustest. (Clarke, *et al.*, 2015, p. 19) Suhkru liigtarbimisest tingitud väliskulud ühiskonnale on näiteks diabeedist ja ülekaalust tingitud terviseprobleemide ravimise rahastamine (World Health Organization, 2017).

Tarbimiskäitumise perspektiividest lähtudes oleks tarbijasõbralikum esitada rohkem maksumudelit, mille eesmärk on seotud rahva tervisega. Lähtudes sellest vaatenurgast peaks suhkrumaks kajastama kulusid üksikisikule ehk tulevikus halvemat tervist või kaotatud produktiivsust suhkrutoodete tarbimisest. (Clarke, *et al.*, 2015, p. 19) Seda seetõttu, et on eeldus, kus tarbija ei pruugi alati täpselt hinnata tulevase kulutusi ja otsest kasu suhkrutoodetest, kui otsustab tarbida suhkrurikkaid tooteid.

Sarnaselt kõigile maksudele on suhkrumaksul fiskaalne eesmärk (Powell, *et al.*, 2009, p. 56). Tervisekäitumist reguleerivate maksude tuludest on võimalik rahastada sihtotstarbeliselt näiteks tervisliku eluviisi propageerimist või tervishoiusüsteemi tugevdamist. Sellise maksutulude paigutamise viisi puhul on võimalik suurendada rahva toetust maksu kehtestamisele. Enamasti ei pooldata maksude sihtotstarbelist kasutamist, sest saadud tulused kasutatakse rohkem ebaefektiivsemalt ning sellega ei pruugi eelarve olla panindlik. Sihtotstarbelise maksustamisega kaasneb üldiselt administreerimiskulude kasv ning väheneb kulude jaotamise läbipaistvus. (Klaos, *et al.*, 2017, lk 22-23)

Suhkrumaksust teenitud tulused võidakse paigutada nii sihtotstarbeliselt kui ka üldiste kulude rahuldamiseks. Mõned riigid on konkreetselt määratlenud, mida rahastatakse maksutuludest.

USA osariikides suunatakse laste toiduprogrammide toetamiseks, rasvumise ennetamisprogrammideks, tervishoiu pakkumist mittekindlustatud isikutele, suhkru ületarbimisest tingitud kulude katteks või muudeks üldkulude rahuldamiseks (Brownell, *et al.*, 2009, p. 1603). Suurbritannias, kus alates 2018 kehtib suhkrumaks karastusjookidele, paigutatakse teenitud tulud algkoolide sporditegevuse edendamiseks (HM Treasury, 2016, p. 3).

Kui varasemalt on suhkrumaksu eesmärgiks olnud üksnes riigitulude teenimine, siis üha enam riike on seadnud peamiseks maksu kehtestamise prioriteediks rahva tervise parandamise. Esimesed tervisega seotud maksustamise peamised eesmärgid on olnud 21. sajandi algul Vaikse Ookeani saartel nagu Samoa, Fidži, Nauru ja Prantsuse Polüneesia (Bodo, *et al.*, 2016, p. 16).

Kuna suhkrutoodete liigtarbimist seostatakse ülekaaluga, (Basu, *et al.*, 2013, p. 2077) siis on suhkrumaksu kehtestamisel eesmärgiks rahva, aga eelkõige laste kehakaalu alandamine, sest laste ülekaal on 21. sajandil üks suuremaid rahvatervise probleeme maailmas (World Health Organization, 2018). Tervise Arengu Instituut viis läbi rahvusvahelise *HBSC (Health Behaviour in School-aged Children)* uuringu „Eesti kooliõpilaste tervisekäitumine 2013/2014 aastal“, millest selgus, et 11.-15. aastaste Eesti kooliõpilaste seas on suhkruga magustatud karastusjookide tarbimine tõusnud võrreldes 2010. aastaga (Aasvee, *et al.*, 2016, lk 50). Kõige enamlevinud suhkrut sisaldav kaup, mida maksustatakse on karastusjoogid. Seda seetõttu, et ülekaalulisusel ja kõrge suhkrusisaldusega karastusjookide tarbimisel on seos, sest inimesed saavad enamiku hulga tarbitud suhkruid karastusjookidest (Malik, *et al.*, 2016, p. 2477). See on ka üks peamisi põhjuseid, miks suhkrumaksu kõige rohkem karastusjookidele kehtestatakse.

Ülekaalulisus on mitmete haiguseisundite riskiteguriks nagu südame- ja veresoonehaigused, kõrge vererõhk või kolesteroolitase, 2. tüüpi diabeet, luu- ja lihaskonna haigused ning mõningad vähkkasvajad. Samuti võib ülekaalulisus põhjustada astmat ja teisi respiratoorseid kaebusi, unehäireid, maksahaiguseid ja psühholoogilisi probleeme. (World Health Organization, 2017) Isikutel, kes joovad karastusjooke harva või mitte üldse on 26% väiksem risk haigestuda 2. tüüpi diabeeti kui neil, kes joovad suhkruga magustatud jooke 1–2 või enam portsjonit päevas (Malik, *et al.*, 2010, p. 2477).

Lisaks on suhkrumaksu kehtestamise eesmärgiks motiveerida tootjaid vähendama magustatud jookides suhkru ja magusaine sisaldust ning suunata tarbijaid kõrge suhkrusisalduse jooke vähem tarbima. Eestis planeeritud magustatud joogi maksu peamine eesmärk oleks suhkru- või magusaine koguse vähendamine magustatud jookides. (Vabariigi Valitsus 2017, lk 13)

Selleks, et täita maksustamise eesmärgi efektiivselt on suhkrumaksu kehtestatud maailmas erinevatel viisidel. Euroopa Liidus on otsesed maksud harmoniseeritud ehk ühtlustatud rohkem kui kaudsed maksud. Harmoniseeritud maksude puhul on kindlaks määratud teatud kriteeriumid, kuid ühtlustamata maksude kehtestamisel on liikmesriikidel õigus rakendada seadust vastavalt enda riigi nägemusele. Suhkrumaks ei ole Euroopa Liidus harmoniseeritud maks, seega on igal liikmesriigil õigus kehtestada maks enda regulatsioonide kohaselt.

Makse on võimalik jaotada erinevatel viisidel. Üheks võimaluseks on vaadelda objektide tasandil ehk tulu, vara või tarbimise mõistes. Lisaks on võimalik liigitada riiklikeks ja kohalikeks maksudeks. Riiklikud maksud on käibe- ja sotsiaalmaks ja teised riigieelarvesse laekuvad maksud. Kohalikud maksud on reklaamimaks ja parkimistasu ning muud kohaliku omavalitsuse eelarvesse laekuvad maksud. Enamlevinud viisina liigitakse maksud otsesteks ja kaudseteks. Otsesed maksud on sotsiaalmaks, tulu- ja kapitalimaksud. Kaudsed maksud on käibemaks, aktsiisid ja erinevad tarbimismaksud.

Suhkrumaks on oma olemuselt kaudne maks, sest maksuobjektiks on toode ehk maks liidetakse kauba hinnale. Seda on kehtestatud aktsiisi või tootemaksuna erinevatele magusainetega magustatud või kõrge suhkrusisaldusega kaupadele. Lisaks on ebatervislike toiduainete ehk kõrge suhkrusisaldusega toodete tarbimist reguleeritud kõrgema käibemaksumäära kehtestamisega ebatervislikumatele toiduainetele võrreldes tervislikega. Teine võimalus oleks alandada tervislikumate toodete käibemaksumäära võrreldes standardmääraga. Riikides, kus ei ole kehtestatud käibemaksu, on magusainetega magustatud või kõrge suhkrusisaldusega kaupadid maksustatud müügimaksuga, mis on iseloomult sarnane käibemaksuga.

Aktsiisi või tootemaksuga on võimalik maksustada ühiku-, toote-, või väärtusepõhiselt. Ühikupõhise aktsiisi puhul kujuneb maksumäär suhkru või magusaine sisalduse või kalorete koguse järgi. Võimalik on maksustada iga lisatud suhkrugramm kindla summaga, määrata kindlaks künnised (näiteks 1 g suhkrut 30. milliliitris) või maksustada kilokalorete sisalduse

järgi teatud koguse kohta (näiteks 32 kcal 237 ml). Kui maksustada ainult tooted, mis sisaldavad kõiki suhkruid ja sealhulgas looduslike, on maksude administreerimine lihtsam, kuid need võivad propageerida kalorivabade ehk suhkruasendajatega jookide tarbimist. Kui seada maksustamisele künnised, siis see võib motiveerida tootjaid karastusjookide koostist muutma ehk vähendama suhkru sisaldust. (Brownell, *et al.*, 2009 p. 1602)

Tootepõhise aktsiisiga maksustatakse kindlat tootegruppi. Sellise maksustamisviisi juures võib maksuobjektiks olla kaubagrupp, mis sisaldab probleeme tekitavat toitaineid või kindel toode teatud tootegrupist, milles on probleeme tekitava aine sisaldus väga kõrge. Administratiivsete nõuete vastavuse kulude seisukohast peab maksustatav toode olema lihtsalt ja üheselt määratletav. (Klaos, *et al.*, 2017, lk 13) Maksuobjekti määratlemiseks on võimalik kasutada tollitariifistiku kombineeritud nomenklatuuri rubriike, mida on Euroopa Liidu riigid toodete klassifitseerimisel kasutavad. Tootepõhist suhkruaktsiisi on kehtestatud Soomes jäätisele, šokolaadile ja maiustustele kahel korral. Esimest korda kehtestati aastatel 1940-1999 ja teistkordselt jõustus aastal 2011, kuid kaotas kehtivuse 2017. aastal. Maksumäär kujunes toote kaalu järgi olenemata suhkru sisaldusest. (World Health Organization, 2015, p. 19)

Kui kombineerida maksuobjekt mitmest maksustamise viisist võimaldaks see kasutada erinevate võimaluste eeliseid. Konkreetse tootegrupi ja selles sisalduva probleemse toitaine sidumisel võimaldaks kasutada nii toote kui ka toitainepõhise maksu eeliseid. Seega saaks üheks kombineeritud maksuobjektiks olla näiteks lisatud suhkru või magusaine sisaldus suhkru- või magusainega magustad joogis. (Klaos, *et al.*, 2017, lk 13).

Lisaks toitainepõhisele või tootepõhisele maksustamisele on aktsiisi võimalik rakendada väärtusepõhiselt. Sellise maksustamise viisi puhul kujuneb maksumäär toote hinnast (Brownell, *et al.*, 2009, p. 1602). See tähendab, et kallim kaup on maksustatud kõrgemalt võrreldes odavamaga tootega. Väärtusepõhist aktsiisi on maailmas väga vähe rakendatud, sest selline maksustamise viis ei pruugi täita maksu eesmärki ehk vähendada suhkrurikaste toodete tarbimist. Tarbijad võivad hakata eelistama kallimale kaubale odavamat, mitte väiksema suhkru sisaldusega toodet. Kõrge suhkru sisaldusega toodete tarbimisel põhjustab tervisekahju liigne tarbimine, mitte toode ise. (Klaos, *et al.*, 2017, lk 12). Üheks väärtusepõhist aktsiisi rakendavaks riigiks on Tšiili, kus 2014. aastal kehtestati aktsiis karastusjookidele (Global Food Research Program, 2017).

Euroopa riikides kehtib suhkrumaks aktsiisina näiteks Taanis, Soomes, Prantsusmaal, Belgias ja Lätis (vt tabel 1). Tootemaksuna Ungaris ja alates aprillist 2018 Suurbritannias. Riigikogu vastu võetud, kuid Vabariigi Presidendi välja kuulutamata jäetud magustatud joogi maksu seaduse järgi oleks Eestis magusatud joogi maks üldine tarbimismaks (Riigikogu, 2017). Maksuobjekt kujuneks toote- ja väärtusepõhise maksu eeliste kombineerimisel.

Tabel 1. Suhkrumaks Euroopa Liidu näitel (European Commission, 2017a 2017b, 2017c; Ecorys, 2014; HM Revenue & Customs, 2018; autori koostatud)

Riik	Maksu liik, objekt ja jõustumise aeg	Riik	Maksu objekt, liik ja jõustumine
Taani	Aktsiis; jäätis (1946), šokolaad ja maiustused (1968), magustatud alkoholivabad joogid (1930-2014)	Ungari	Tootemaks; suhkruga magustatud alkoholivabad joogid ja maiustused (2012)
Soome	Aktsiis; maiustused, jäätis ja šokolaad (1926-1999; 2011-2017), karastusjoogid (1940)	Läti	Aktsiis; magustatud alkoholivabad joogid (2000)
Prantsusmaa	Aktsiis; magustatud alkoholivabad joogid (1968)	Suurbritannia	Tootemaks; magustatud alkoholivabad joogid (04.2018)
Belgia	Aktsiis, magustatud alkoholivabad joogid (1993)	Eesti	Tootemaks; magustatud alkoholivabad joogid (seadus pole välja kuulutatud)

Euroopa Liidus on kõige enam suhkrumaksuga maksustatud karastusjooke. Lisaks on mitmetes riikides maksutatud ka teisi kõrge suhkrusisaldusega tooteid nagu šokolaad, jäätis ja mitmesugused maiustused. Lisaks Euroopa Liidule on suhkrumaksu kehtestatud Norras ja Mehhikos aktsiisina ning USA erinevates osariikides kas müügitaksu, aktsiisi või üldise tarbimismaksuna. (World Health Organization, 2015)

Müügitaks on oma olemuselt sarnane käibemaksuga. Peamiselt Ameerika Ühendriikides rakendava maksu puhul maksustatakse jaemüügi tasandil ostetud kaupade ja teenuste eest.

Sarnaselt käibemaksule on maksu koormuse kandjaks tarbija, kuid maksukohustuslane on jaemüüja. Müügitaksu rakendamisel laekuks tulusid sama maksumäära juures kõige enam jaemüügitõhise müügitaksukorraldusest, kuid sellise maksu haldamine oleks ka kõige töömahukam, sest maksukohustuslasi on rohkem kui tootjatõhise või hulgitõhise müügitaksukorraldusel (Brownell, *et al.*, 2009, p. 1602). Müügitaksu on rakendatud kõrgema määraga teistest kaupadest mitmetes Ameerika Ühendriikide osariikides nagu Colorado, Texas, Florida või Maine (Hill & Davis, 2016, pp. 11-12). Müügitaksu määr ja rakenduse ulatus sõltub osariigist, seega kõikides Ameerika Ühendriikide piirkondades kõrge suhkru- või magusainesisaldusega kaupadest müügitaksuga ei maksustata.

Samuti on võimalik maksustada kõrgemalt teistest kaupadest kõrge suhkrusisaldusega tooteid, kui kehtestada standardmäärast erinev käibemaksumäär. Ühendkuningriigis on kehtestatud 0% maksumäär enamikele toidukaupadele nagu toores kala ja liha, puu- ja juurviljad, leib ja leivatooted. Teatud kõrge kalorisaldusega toodetele nagu jäätis, soolapähklid, kondiitritooted ja kartulikrõpsud on kehtestatud standardmäär. Seega on ühendkuningriikides kehtestatud standardmäär peamiselt kõrge suhkru, soola või rasva sisaldusega toodetele. Teisalt on madalama määraga maksustatud tooteid nagu koogid, käsitõõkolaadid, kõrge suhkrusisaldusega müslid, mis on suure kalori ja suhkrusisaldusega. Mitmetes riikides nagu Belgia, Luksemburg ja Holland kuuluvad karastusjoogid madalama määraga maksustamise alla kui standardmäär. (European Commission, 2018), mis võib suurendada kalorikaste jookide tarbimist.

Kõrge suhkru- ja magusainesisaldusega kaupadest on maksustatud alates 20. sajandi esimesest poolest. Suhkrumaksu on võimalik kehtestada aktsiisina, tootemaksuna, müügitõ- või käibemaksu määr erinevusega ebatervislikumatele toodetele. Kõige levinum maksustamise viis on aktsiis, mille rakendamise võimalused on sarnased tootemaksule. Neid makse on võimalik kehtestada vääruse-, toitaine, või tootetõhise. Igal maksustamise viisil on positiivseid kui negatiivseid omadusi ja parim maksumudel eesmärkide täitmiseks kujuneks välja erinevate võimaluste kombineerimisel. Algselt on olnud suhkrumaksu maksustamise peamine eesmärk riigitulude teenimine, kuid suhkru liigtarbimisest tuleneva tervisekahju suurenemisel on maksu üheks peamiseks eesmärgiks tarbimise reguleerimine. Sellest tulenevalt on maksu eesmärgiks vähendada suhkrusisaldust toodetes ning tõsta teadlikkust suhkru liigtarbimise kahjulikkusest.

1.2 Piirikaubanduse olemus ja seda mõjutavad tegurid

Uute maksude kehtestamisega tuleb analüüsida selle võimaliku mõju riigi majandusele. Kehtivate maksude muutmine või uute rakendamine saab suurt tähelepanu nii meedia kui ka kodanike poolt, sest see mõjutab riigi majandust ja elanike, kuid lisaks ka naaberriike ja Euroopa Liitu üldiselt. Uute maksude kehtestamine või olemasolevate muutmine on üks tegureid, mis mõjutab piirikaubanduse suunda ja aktiivsust. Lisaks maksude rakendamisele mõjutab piirikaubandust ka teised tegurid.

Euroopa Liidu asutajariikides on alates 1995. aastast kehtinud Schengeni viisaruumi lepe. Praeguseks on lepinguga liitunud 26 riiki. Leppe eesmärgiks on liikmesriikide vahel suurendada vabadust neljal aspektil Euroopa Liidu siseturul- vaba liikumine kaupade, teenuste, inimeste ja kapitali vahel. (Euroopa Liit, 2018) Vaba liikumist toetab ühtne turg ehk siseturg, mille loomiseks on kaotanud mitmeid bürokraatlike, tehnilisi ja õiguslike tõkkeid liikmesriikide vahel. Kui vabal liikumisel on lõimumine olnud edukas, siis killustunud riiklikud maksusüsteemid takistavad turuintegratsiooni ja tõhusust (Euroopa Liit, 2017). Maksusüsteemide lõimumine ei toimu nii kiiresti, sest Euroopa Liidus on igal liikmesriigil õigus luua maksusüsteem enda eelistuste järgi (Euroopa Liidu Nõukogu, 2018). Selline olukord on üheks põhjuseks, mis loob hinnaerinevusi riikide vahel.

Piirikontrolli olemasolu võimaldab kontrollida kaupade, teenuste, inimeste ja kapitali liikumist riiki ja riigist välja (Spriengs & van der Velde, 2013, pp. 5-6), kuid Euroopa Liidu sisese Schengeni viisaruumi tõttu on kaupade sisse- ja väljaveo kontroll liikmesriikide vahel vähenenud. Euroopa Liidu siseselt võib teistest liikmesriikidest enamjaolt osta kaupasad kaasa piiranguteta ning maksuvabalt. Seda vaid juhul, kui kaupasad kasutatakse isiklikuks otstarbeks, mitte kasu teenimise eesmärgil (Smith, 2005, p. 76). Piiranguteta kauba kaasaostmisel on erandiks aktsiisikaubad alkohol, tubakatooted ja mootorikütus, mida tohib kaasa osta Euroopa Liidu kehtestatud normides (Maksu- ja Tolliamet, 2017).

Peamine erinevus piirikaubanduse ja üldise kaubanduse vahel on see, et üle piiri ostetakse üldiselt kindlat kaubagrupi, sest soovitud kaup on saadaval ainult ühel pool piiri või kaubad üldiselt on mitmeid kordi odavamad (Karlsson & Österberg, 2009, p. 118). Timothy (2001, p. 57) on toonud välja tegurid, mis mõjutavad piiriüleseid oste. Erinevad maksumäärad ning

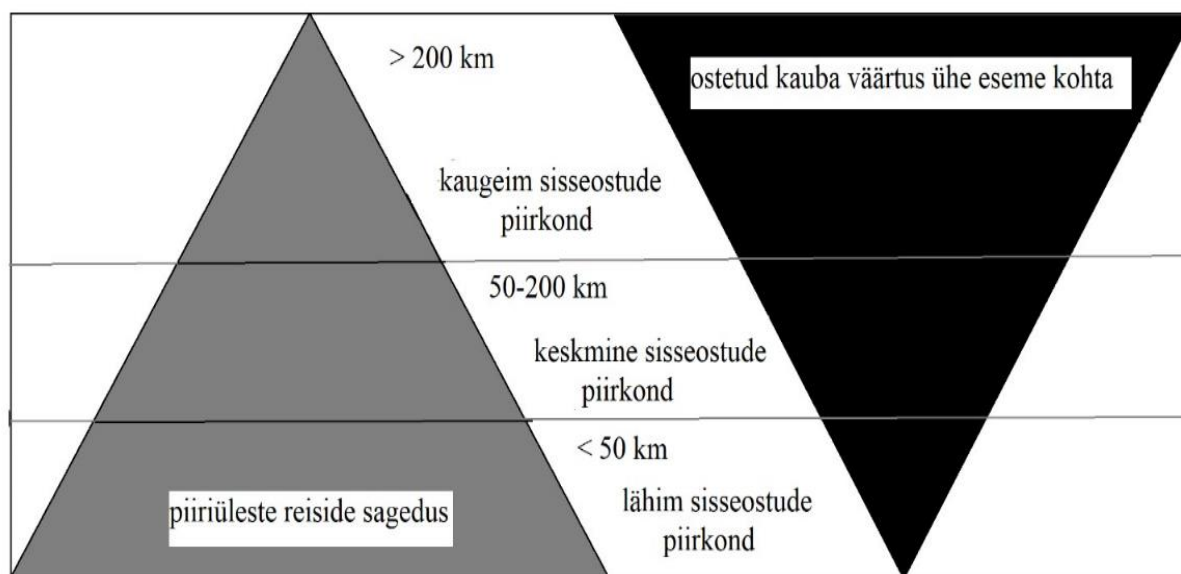
muutuvad valuutakursid kahe riigi vahel viib inimesi ostma madalama maksumäära või nõrgema valuutakursiga riiki. Samuti on oluline kaupade kättesaadavus, kaupade kvaliteet, üldiselt madalamad hinnad, parem klienditeenindus ning piisav kaupade erinevus brändides. Lisaks pakub piiriületus inimestele meelelahutust ja naudingut. (Timothy 2001, p. 57) Pikemad kaupluste lahtiolekuajad, kvaliteetsem ja mitmekesisem kaubavalik ning meelelahutuslikumad keskused soodustavad piiriülest kaubandust (Spierings, & van der Velde, 2008, pp. 501-502)

Kui peamiseks motiiviks teise riiki ostma minemiseks on peetud soodsaid valuutamäärasid, siis piirkondlikeks ehk sama valuutaga sihtkohas on ostude sooritamisel tõenäolisemalt motiiviks madalamad maksud (Fox, 1986, p. 401; Clark, 1944, p. 68) ja sellest tingitud soodsamad hinnad. Kuna enamikes Euroopa Liidu riikides kehtib ühine valuuta euro, siis valuutaerinevus riikide vahel suureks mõjutaks ei ole.

Soetatud kaupade väärtus ning piiriüleste ostude sagedus sõltub teekonna pikkusest piirini (vt joonis 1). Mida kaugemal elatakse sihtkohast seda harvemini külastatakse teist riiki ning ostetud kaupade väärtus on kõrgem. Lisaks on piiriüleste ostude iseloom rohkem vabaaja veetmise laadi, kui tavaline ostude sooritamine. Kaugeima sisseostude piirkonna kaugusel elavad kodanikud ületavad piiri harva ja enamjaolt ostetakse väga kalleid kaupaid nagu mööbel ja seadmed. Keskmise sisseostu piirkonna tarbijad ületavad piiri harvemini ning kalduvad ostma rohkem kõrgema väärtusega kaupaid nagu riided ja tööriistad. Lähima sisseostude piirkonnas elavad inimesed sooritavad piiriülesteid oste tõenäoliselt tihedamalt ning on nõus külastama teist riiki väiksema väärtusega kaupade tõttu nagu kütus, toidukaubad, alkoholi- ja tubakatooted, majapidamistarbed ja restoranikülaskäigud. (Timothy, 2001, p. 60).

Teise riiki minnakse ostma enamasti juhul, kui hindade erinevus on piisavalt suur ning sõidukulu mõlemas suunas kompenseerivad soetatud soodsamad kaubad teisel pool piiri (Leal, *et al.*, 2010, p. 145). Järelikult piiriülene kaubandus on peamiselt tingitud hinnaerinevustest teatavatel eriliselt maksustatavatel kaupadel nagu alkohoolsed joogid, bensiin, karastusjoogid, maiustused või tubakas (Karlsson & Österberg, 2009, p. 118), sest nende kaupade tõttu ületatakse kõige enam piiri. Väiksemate sõidukulude tõttu piirile lähemal elavad inimesed on hinnaerinevustele üldiselt tundlikumad, kui piirist kaugemal elavad (Asplund, *et al.*, 2007). See tingib samuti rohkem piiriülesteid oste sooritama inimeste poolt, kellel on lühem teekond.

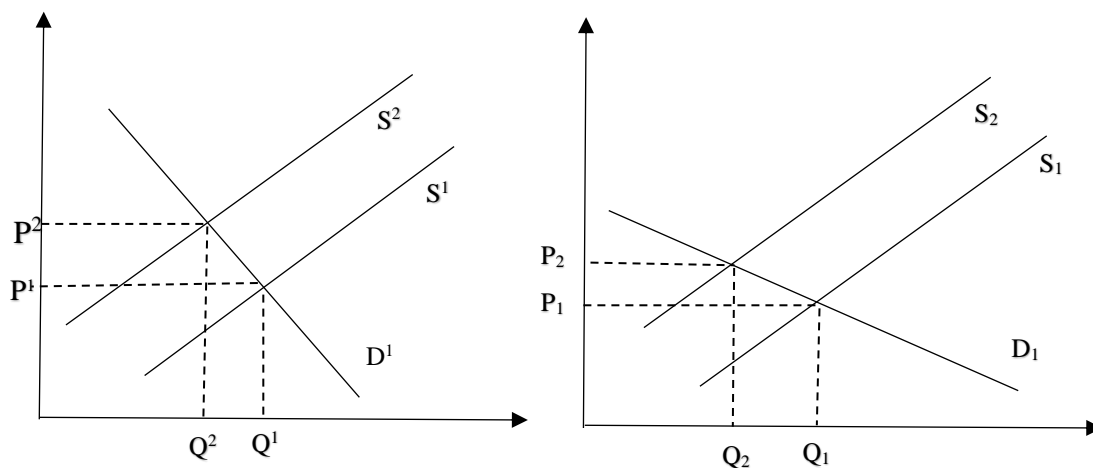
Mida suurem on elanike arv piirialadel, seda aktiivsem on piirikaubandus, sest suur hulk inimesi soetab suure tõenäosusega kaupaid naaberriigist.

Joonis 1. Piiriüleste ostude omadused (Timothy, 2001, p. 60; autori koostatud)

Klassikaline majandushüpotees näeb ette, et hinna ja koguse vahel on negatiivne seos. Mida kõrgem on hind, seda madalam on nõutav kogus. Toote lõpphind kujuneb nõudluse ja pakkumise koosmõjul. Joonisel 2 on toodud kaks graafikut erineva nõudluse elastsusega kõverad enne ja pärast maksu kehtestamist. Graafikult on näha, kuidas nõudluse elastsus mõjutab tasakaaluhinna ja -koguse kujunemist. Vasakpoolne pakkumiskõver S^2 ja parempoolne S_2 nihkuvad pärast maksustamist ning tekib uus tasakaaluhind ja -kogus. Parempoolsel joonisel on olukord, kus nõudlus on rohkem elastne võrreldes vasakpoolsega. Seetõttu tõuseb pärast maksu kehtestamist parempoolsel joonisel hind vähem, aga kogus rohkem, sest kliendid on ostude sooritamisel hinnatõusule rohkem tundlikud.

Mida suurem on hinnaelastsus seda tõenäolisemalt on tarbijad valmis kaupaid ostma soodsamate hindadega naaberriigist või teisel juhul muutma eelistusi ja hakata tarbima asenduskaupaid. Mida lähemal piirile elatakse, seda rohkem elastsed on inimesed kaupade hindade muutustele. Seega piirikaubanduse mõistes on hinnaelastsus oluline, sest väga hinnatundlike tarbijate tõttu võivad kaupade hinnad tõusta vähem.

Joonis 2. Tasakaalu hind ja kogus pärast maksu kehtestamist erineva elastsusega nõudluskõveratel; (autori koostatud)

Enamiku riikide puhul on hindade kujunemisel olulised peamiselt välised tegurid ehk suur osa hindadest kujuneb maailmaturu nõudluse ja pakkumise koosmõjul. Näiteks mõjutab nafta maksumus enamike riike, kuid vähestel on võimalik selle hinda otseselt mõjutada. Kui nafta hind maailmaturul tõuseb, siis kandub see üle ka üldiste kaupade maksumusse nagu toidukaubad ja tarbeesemed.

Hinna kujunemist mõjutab lisaks nõudluse elastsusele ka kaupade tootmise kulu. Kui tootmisel tekib mastaabisääst, siis on suurema kogusega kaupasad võimalik pakkuda soodsama hinnaga. Mahupõhist soodustust pakutakse enamjaolt kolmel põhjusel: tehingu maksumus, vähenev marginaalne kasumlikkus ja hinnatundlikkus. Kui tellimuse suuruselt olenemata kaasnevad märkimisväärsed kulud, siis toote hind ühe ühiku kohta langeb, kui tellimuses olevate toodete arv suureneb. Seetõttu on suurte tellimuste puhul toote hinnad madalamad. Paljudel juhtudel marginaalne kasumlikus ostjale väheneb kui toodete ostuarv tõuseb. Küllastajad, kes ostavad suuremaid koguseid on tihti rohkem hinnatundlikumad kui kliendid, kes ostavad väiksemaid koguseid. (Phillips, 2005, pp. 86-87).

Maksude tõstmine põhjustab aktiivset piirikaubandust, mis omakorda teatud kaupade tarvitamisest tingitud täiendavaid väliseid kulusid riigile. Selline olukord tekib juhul, kui kaasa ostetud kaupasad ostetakse ja tarbitakse erinevates riikides, mistõttu jääb ühel riigil maksutulud ning lisaks tuleb kanda kaupade tarvitamisest tulenevad väliskulud. (Sopek, 2013, p. 10). Seega esineb maksude tõstmise ja langetamise mõjude vahel asümmeetria (Pearson *et al.*,

1988, p. 20). Kui liikmesriik tõstab väliseid kulusid põhjustavate kaupade maksumäära naaberriigi suhtes, siis võib avalduda sellega piiriüleste ostude suurenemine riigis, kus on madalamad maksumäärad. Toodete tarvitamisest põhjustatud välised kulud on enamjaolt riigi kanda, kus on kõrgemad maksumäärad ning kaupasad ei ostetud. Karastusjookide puhul on välisteks kuludeks liigtarbimisest tingitud tervisekahjustuste ravimine.

Kuna piirikaubanduse üks olulisemaid tegureid on hindade erinevus kahe riigi vahel, siis lõpphinna kujunemisel mängib peale maksude kehtestamise rolli lisaks maksustamisele ka teised tegurid nagu riigi üldine hinnatase. Hinnatase näitab, kui palju peavad majapidamised kulutama toodete ja teenuste ostmises ehk elukallidust riigis. Hinnamuutuse määratlemiseks kasutatakse mitmeid indekseid nagu tarbijahinnaindeks, tootjahinnaindeks, SKP deflaator. Mida kõrgem on hinnatase, reeglina seda kallimaid on kaubad. Kui vaadata olukorda, kus Euroopa Liidu keskmine hinnatase koos kaudsete maksudega on 100%, siis Eestis on 75,3, Lätis 71,2, Leedus 62,9, Taani 140,6 ja Saksamaal 103,3 (Eurostat, 2018).

Euroopa Liidus on aktiivne piirikaubandus mitmete riikide vahel. Järgnevalt tuuakse konkreetseid näiteid piirikaubandusest erinevates piirkondades. Üheks vaadeldavaks piirkonnaks on Taani ja Saksamaa, sest piirikaubandus nimetatud riikide vahel on tihedalt seotud just kõrge suhkrusisaldusega toodetega.

2016 aastal osteti kogu Taani ja Saksamaa vahelisest piirikaubanduse mahust 19% karastusjooke ja 20% komme ning šokolaade. Taanis kehtib aktsiis maiustustele, jäätisele ja šokolaadile. 1930. aastal kehtestatud maks karastusjookidele kaotati 2014. aastal, et vähendada juba aktiivsena olnud piirikaubanduse kasvu veelgi (Hald, 2017). 2014 aastal osteti 1/3 kogu Taanis tarbitavatest karastusjookidest väljapool riiki (Skatteministeriet, 2016, p. 65).

2012-2016 aastal on piiriüleste ja sealhulgas ebaseadusliku karastusjookide ostu väärtus vähenes 340 miljoni taani krooni võrra seoses maksustamise kaotamiseega karastusjookidele. Teisalt ostetakse jätkuvalt suuri koguseid karastusjooke üle piiri, mille põhjuseks on Saksamaa piiripunktides puuduv pandipakendi tasu ning muuhulgas hinnaerinevused käibemaksu ja netohindade erinevuse tõttu. (Skatteministeriet, 2016, p. 65) Taanis on käibemaks 25 %, kuid Saksamaal on 19% (OECD, 2016). Võrrelduna 2013. aastaga kahanes piirikaubanduse maht 2015 aastal kolme miljardi taani krooni võrra, olles 2015. aastal kokku üheksa miljardit krooni. Piirikaubanduse kahanemist seostatakse pigem maksude alandamisega Taanis ning

maksutõusudega naaberriikides, mis on vähendanud riikidevahelisi hinnaerinevusi ja motiveerinud taanlasi oste rohkem kodumaal sooritama. (Skatteministeriet, 2016, p. 65)

Selleks, et mõista piirikaubanduse olemust ka Eestis antakse ülevaade järgnevalt Eesti naaberriikide Soome ja Lätiga seotud piirikaubanduse ulatusest ja olemusest. Kolmanda naaberriigi Venemaa ja Eesti vahel piirikaubandus märkimisväärne pole, sest Euroopa Liidu kehtivad piirangud kolmandatest riikidest toodud mitmete kaupade puhul. Kõrge suhkruisaldusega kaubad pole siiani põhjustanud aktiivset piirikaubandust Eesti ja naaberriikide vahel, kuid teatud aktsiisikaubad on piiriülest kaubandust mõjutanud.

2004 aastast alates on Eesti ja Soome vahel olnud aktiivne piirikaubandus alkoholitoodetele. Seda on kõige enam põhjustanud Eesti Liitumine Euroopa Liiduga. Samuti Euroopa Liidu sisese enda tarbeks alkoholi tollimaksuvabalt importimise piirkoguste kaotamine. Piirikaubandust soodustas lisaks tegur, et Eestis oli alkohol 2004 aastal peaaegu kaks korda soodsam kui Soomes. (Ministry of Social Affairs and Health, 2006, p. 3). Lisaks on Soome käibemaksumäär kaupadele 24%, mis on 4% punkt võrra kõrgem kui Eestis (European Commission, 2018). Samuti on üldine hinnatase Soomes suurem võrreldes Eestiga, mis on lisaks aktsiisimäärade erinevusele tinginud hindade suurema erinevuse.

Piiriüleste ostude suund Lätiga on olnud erinevalt Soomest vastassuunaline ehk eestlased sooritavad oste naaberriigis. Piirikaubanduse elavnemise põhjustajaks võib pidada asjaolu, et nii 2015. aastal kui 2016. aastal tõsteti Eestis alkoholiaktsiisi 15% võrra (Eesti Konjukturiinstituut, 2016, lk. 18). Kui 01.01.2014 aasta seisuga oli õlu alkoholiaktsiis ühe mahuprotsendi kohta hetkoliitris 6,28 eurot (European Commission, 2014), siis 01.07.2017 seisuga oli õlu alkoholiaktsiis 15,72 eurot, Lätis aga 7,11 eurot ühe mahuprotsendi kohta hektoliitris (European Commission, 2017). 2016 aasta lõpus tehtud küsitluses selgus, et 21% Eesti täiskasvanutest on ostnud alkoholi Lätist, millest 7% vastajatest on spetsiaalselt alkoholi tõttu Lätti läinud. (Eesti Konjukturiinstituut, 2017, lk. 19-20).

Kokkuvõtvalt saab järeldada, et piirikaubandust mõjutavad mitmed tegurid. Peamine motivatsioon sooritamiseks oste teisest riigist on hindade erinevused, mis on tingitud mitmetest faktoritest. Riikide erinevad maksusüsteemid ja -määrad on üks peamisi põhjuseid, mis tingib hinnaerinevusi. Samuti on oluline roll ka riigi elatustasemel ning elukallidusel. Lisaks hindadele mõjutab piirikaubanduse aktiivust teistsuguste kaupade olemasolu. Elukoha kaugus

piirist mõjutab hinnatundlikust ning milliste kaupade tõttu ollakse valmis sõitma teise riiki ning piiriüleseid oste sooritama. Euroopa Liidus on aktiivne piirikaubandus piirkondades, kus kahe riigi vahel on teatud kaupadel suur erinevus hindades või üleüldises elukalliduses.

2. MAGUSTATUD JOOGI MAKSU KEHTESTAMINE EESTIS

2.1. Eestis 2018. aastal kehtestada planeeritud magustatud joogi maks ja sellega seotud probleemid

Riigieelarve piisavate vahendite olemasoluks on vaja õiglast ning jätkusuutliku maksusüsteemi. Praegune koalitsioonipartei plaanis mitmeid muudatusi senistele maksuseadustele, millest on jõustunud näiteks tulumaksureform. Lisaks planeeriti kehtestada uusi makse, millest üheks on magustatud joogi maks. Seadust ei kuulutatud Vabariigi Presidendi poolt välja ning seega ei hakanud kehtima algselt planeeritud ajal.

Selleks, et hinnata võimaliku mõju piirikaubandusele, tuleb esmalt määratleda, milline oleks planeeritava magusatud joogi sisu ja olemus. Magustatud joogi maks on meedias saanud suurt tähelepanu seaduses esinevate ebaselgete asjaolude ja kitsaskohtade tõttu. Samuti ei jõustunud maks planeeritud ajal just seaduses tulenevatest probleemidest. Seetõttu on oluline mõista esile toodud probleemide sisu ning sellest tulenevalt analüüsida planeeritud seaduse võimaliku õigusliku rakendatavust, et piirikaubanduse hinnangulise mõju analüüs oleks mõistlik.

Eestis on varasemalt maksustatud suhkrurikkaid tooteid aastatel 1932-1934 ja sel ajal nimetati maksu maiusainete maksu seaduseks. Maksustamise alla kuulusid kompvekid, šokolaad, küpsised, koogid, tordid, marjaekstraktid, keedised aga mitte alkohoolsed- ja karastusjoogid. Maksu eesmärk oli üksnes riigi tulude teenimine, mida koguti vastavalt “läbikäigule“ ehk käibe 15% toodete väärtusest. 1933 aastal langetati maksumäär viiele protsendile ning aastal 1934 maks kaotati. (Uuet, 2017)

Vastavalt riigikogu vastu võetud seadusele pidi magustatud joogi maks jõustuma 01.01.2018. Seaduse eelnõu järgi on maksuobjekt magustatud jook, mis sisaldab magusainet ja/või mille suhkrusisaldus on vähemalt 5 grammi 100 milliliitri joogi kohta (Riigikogu, 2017). Magustatud joogi määratlemisel lähtutakse kombineeritud tollitariifistiku nomenklatuuri rubriigist (vt lisa 1) (Vabariigi Valitsus, 2017a). Tähis „Ex“ rubriigi numbri ees tähendab, et hõlmatud on vaid teatud joogid nimetatud rubriigist. Magusaine loetelu (vt lisa 2) ja mõiste sätestatakse Euroopa Liidu tasandil (Euroopa Parlament & Euroopa Liidu Nõukogu, 2008).

Tootjate ja tarbijate jaoks plaanitakse maksule kehtestada kaheaastane üleminekuaeg, kus maksumäärad on samad, kuid suhkrusisalduse vahemik muutub. Maksumäära astmed sõltuvad sellest, kui suur on suhkru kogus joogis (vt tabel 2). Joogid, mis koosnevad nii magusainest ja suhkrust on maksumäär 0,2 eurot liitri kohta ning maksumäär arvestatakse suhkrusisalduse järgi, kui see on rohkem kui 5 grammi 100 ml kohta. Jookidele, mis sisaldab üksnes magusainet kohaldatakse maksumäär 0,1 eurot liitri kohta sõltumata magusaine kogusest ja üleminekuaastast. Maksust on vabastatud magustatud joogid, mida kasutatakse teiste jookide, toidu ja ravimite tootmiseks. (Riigikogu, 2017)

Tabel 2. Esialgselt planeeritud magustatud joogi maksu üleminekusätted ja maksumäärad (Riigikogu, 2017; autori koostatud)

Maksumäär eurodes ühe liitri joogi kohta	Suhkru või magusaine sisaldus 100 ml kohta					
	Suhkru sisaldus grammides			Magusaine ja suhkrusisaldus vastavalt suhkrusisalduse järgi grammides		
	2018	2019	2020	2018	2019	2020
0.1	5-<10	5-<9	5-<8	<5	<5	<5
0.2	-	-	-	5-<10	5-<9	5-<8
0.3	≥10	≥9	≥8	≥10	≥9	≥8

Vabariigi President on viidanud seaduse välja kuulutamata jätmise otsuses põhiseadusega vastuolule. Riigikogu Kantselei õigus ja analüüsivaldkond on samas toonud Vabariigi Presidendi viidatud põhiseadusega vastuolulistele paragrahvidele selgitused. Lisaks on ettevõtjate esindusorganisatsioonid toonud välja, et seaduse sätetes on mitmeid puudujääke ja selgitamist vajavaid paragrahve, mis jääb senini lugejatele arusaamatuks. Alljärgnevalt analüüsitakse enim kõneainet tekitanud probleeme ning tuuakse võimalike lahendusi.

Magustatud joogi maksu seaduse eelnõu § 12 lg 2 sätestab enne 2018. aasta 1. jaanuari imporditud või kättesaadavaks tehtud magustatud jookide maksustamise. Eelnõu järgi ei maksustata jooke, mis tehakse müügikohas kättesaadavaks enne maksu jõustumist (Riigikogu, 2017). Järevalveorganil Maksu- ja Tolliametil on raske määratleda, kas magustatud joogid olid enne maksu jõustumist müügikohta toimetatud või mitte (Eesti Kaubandus ja

Tööstuskoda, *et al.*, 2017). Seega ei ole seaduse eelnõu järgi konkreetselt määratletud, kuidas oleks võimalik eristada, kas magustatud joogid on toimetatud müügikohta enne või pärast maksu jõustumise algust.

Seega kui Maksu- ja Tolliametil pole võimalik jookide kättesaadavaks tegemist kontrollida, siis võib esineda juhtumeid, kus ettevõtja viib müügikohta magustatud jooke pärast seaduse jõustumist, aga jätab maksu deklareerimata ja tasumata. Eelnimetatud olukorra põhjenduseks võib tuua olukorda, et magustatud joogid olid müügikohas enne seaduse jõustumist. Üheks võimalikuks lahenduseks oleks aktsiisilaole sarnane süsteemi, kus laost väljamineku hetkel ehk tarbimisse lubamisel vormistatakse maksu tasumist tõendav aktsiisimaks. Teisalt kaasneks aktsiislaosüsteemiga suur halduskulu kasv. (Eesti Kaubandus ja Tööstuskoda, *et al.*, 2017)

Magustatud joogi maksu seaduse eelnõu § 5 lg 4 sätestab, et müügikoha pidaja deklareerib ja maksab magustatud joogi maksu sellelt kaubalt, millelt ei ole eelnevalt maksu deklareeritud ja tasutud. Maksu deklareerimise kohustus on juhul, kui müügikoha pidaja teadis või pidi teadma, kas tarnija on magustatud joogi maksu deklareerinud ja tasutud. (Riigikogu, 2017) Vabariigi President (2017) on pööranud tähelepanu olukorrale „Magustatud joogi maksu seaduse“ välja kuulutamata jätmise otsuses, kus maksukohustuse ja -kontrolli ulatus sõltub Maksu- ja Tolliameti kontrollpraktikast ning on vastuolus õigusselguse ning -kindluse põhimõttega. Selle illustreerimiseks on toonud Vabariigi President näite, kus alkoholi- ja tubakatoodete jae- ja hulgimüüjate tegevuse õiguspärasust kinnitavad maksumärgid ja tegevusload, kuid magustatud jookidele ei ole kindlaks määratud objektiivseid kriteeriume, kuidas müügikoha pidajal oleks võimalik kontrollida, kas tarnija on maksu deklareerinud ja tasunud. (Vabariigi President, 2017)

ATKEAS § 11¹ sätestab, et maksumärk on tähenduses aktsiisikaubale või selle müügipakendile kinnitav eriliste turvalisusnõuetele vastav eritunnus, mis tõendab aktsiisi maksmist (Alkoholi-, tubaka-, kütuse- ja elektriaktsiisi seadus, 2002). Maksumärkidega märgistatakse tubakatooted ja Eestis tarbimisse lubatud kanget alkoholi, mille etanoolisisaldus on rohkem kui 22 protsenti ning on villitud müügipakendisse mahuga 0.5 liitrit või rohkem. Lisaks ei maksumärgistata lahjat alkoholi, kuid aktsiisi tasumist on võimalik tõendada vastavalt aktsiislaos toimunud liikumistele. Seega poleks karastusjookidele hetkel kehtivate seaduste kohaselt võimalik rakendada maksumärgistamise õigust, kuna maksumärkidega maksustatakse aktsiisikaupasad, kuid magustatud joogi maksu seaduse mõistes ei ole

magustatud joogid aktsiisikaubad. Seega ei oleks võimalik Vabariigi Presidendi näitena toodud võimaliku olukorda rakendada.

Magustatud joogi maksu seaduse eelnõu § 5 lg 4 sätestab, et müügikoha pidaja deklareerib ja maksab magustatud joogi maksu kaubalt, millelt ei ole eelnevalt maksu deklareeritud ja tasutud juhul kui müügikoha pidaja teadis või pidi seda teadma (Riigikogu, 2017). Põhiseaduse § 113 sätestab, et Riiklikud maksud, koormised, lõivud, trahvid ja sundkindlustuse maksed sätestab seadus (Põhiseadus, 1992). Riigikogu Kantselei Õigus ja analüüsivaldkond (2017, lk 14) leiab, et magustatud joogi maksu seaduse eelnõu ei ole siiski vastuolus põhiseadusega, mille võimalikkusele Vabariigi President viitas. Maksu deklareerimise kohustus on juhul, kui müügikoha pidaja teadis või pidi teadma, kas tarnija on magustatud joogi maksu deklareerinud ja tasutud. Seaduse sätte tõlgendamise abil on võimalik mõista, millal tuleb maks tasuda joogi tootjal, importijal, soetajal või müügikoha pidajal. Seega sõltub müügikoha pidaja maksu tasumise kohustus sellest, kuidas tõlgendatakse määratlemata õigusmõistet “teadis või pidi teadma“. (Riigikogu Kantselei, 2017, lk 4)

Magustatud joogi maksu seaduse eelnõu § 5 lg 4 sätestab, et müügikoha pidaja deklareerib ja maksab magustatud joogi maksu kaubalt, millelt ei ole eelnevalt maksu deklareeritud (Riigikogu, 2017). Nimetatud olukord on suunatud juhtumiteks, kus väikemüüjad kasutavad füüsiliste isikute teenuseid, kes toovad neile maksustamata magustatud jookke välisriigist. Sarnases olukorras kauba tarnijad ehk füüsilised isikud magustatud jookidelt maksu jookidelt ei deklareeri. Sellisel juhul on tasumise kohustus müügikoha pidaja, kes müüb kaupa edasi klientidele. Nimetatud sätte eesmärgiks on ennetada olukordasid, kus väikemüüjad hakkavad maksust tingitud kulutuste tõusu vältimiseks otsima võimalusi soodsamate jookide soetamiseks, millelt maksu pole tasutud. (Riigikogu Kantselei, 2017, lk 3)

Seega oleneb teatud määral ettevõtjate aususest magustatud joogi maksu tasumine praeguse magustatud joogi seaduse eelnõu järgi, sest maksukohustuse olemasolu on raske tõendada. Nimetatud olukord on seotud pigem jookide müügikohta toimetamise aja kindlaks määramisega. Sellest tingitult võivad magustatud jookide müüjad teada, et neil lasub maksu tasumise kohustus, kuid maksu vabastuse saamiseks märgivad jookide müügikohta toimetamise aja varasemaks.

Olukorra üheks võimalikuks lahenduseks oleks kindlaks määrata mõistlik tähtaeg, millest alates on kõik magustatud joogid maksustatavad olenemata selle toimetamise ajast müügikohta. Mõistlikuks tähtajaks võib olla näiteks üks aasta. Sellisel juhul ei kaasneks suuri administreerimiskulude kasvu ning kontroll tasumise üle poleks keeruline.

Teine oluliselt kulukam ja keerulisem lahendus oleks karastusjookide säilimistähtaegade kindlaks määramine või tootmiskuupäevade lisamine. Kui Maksu- ja Tolliamet kontrolliks kauplustes müüdavaid karastusjooke ning tuvastaks pärast magustatud joogi maksu seaduse jõustumist toodetud magustatud jooke, siis oleks järelevalveorganil õigus nõuda maksu tasumist tõendavat dokumenti.

Vabariigi President märgib teise probleemina otsuses „Magustatud joogi maksu seaduse“ väljakuulutamata jätmine (2017), et Riigikogu vastu võetud magustatud joogi maksu seaduse § 10 p 8 teine alternatiiv on vastuolus põhiseaduse § 12-ga ehk võrdse kohtlemise põhimõttega. Magustatud joogi maksu seaduse eelnõu § 10 p 8 sätestab, et maksust on vabastatud rahvusvahelise vee- või õhusõiduki pardal müüdavad karastusjoogid, mis on mõeldud kohapeal tarbimiseks ja lisaks kaasamüümiseks kinnistes pakendites (Riigikogu, 2017). Põhiseaduse § 12 alusel on kõik seaduse ees võrdsed (Põhiseadus, 1992). Sellest tulenevalt tehakse rahvusvahelisi reise tegeva vee- või õhusõiduki korraldaja magustatud jookide maksust vabastamise puhul erand, sest eelnõu kohaselt tuleb teistel Eesti maksukohustuslasest magustatud jookide importijatel ja soetajatel maks tasuda. Vabariigi President (2017) leidis, et Eestist kui lähtekohariigist lahkuval vee- ja õhusõidukil müüdava kinnise magustatud joogi ja sama kaupa müüva Eesti maismaa kaupluste vahel ei esine sisulist erinevust. Kuigi magustatud joogi maks võib mõjutada vee- ja õhusõiduki ettevõtlust ning pärsib ettevõtlusvabadust, siis maksu kehtestamisel tuleb arvestada kõikide sektorite huvidega (Vabariigi President, 2017)

Euroopa Liidus on alkoholi- kütuse ja tubaka aktsiisi harmoniseeritud eeskirjad. ATKEAS § 27 lg 1 p 18¹ alusel on alkoholi- ja tubakatooted aktsiisist vabastatud õhu- ja veesõiduki pardal üksnes olukorras, kus nimetatud tooted on mõeldud tarbimiseks ärilisel eesmärgil sõidukis kohapeal (Alkoholi-, tubaka-, kütuse- ja elektriaktsiisi seadus, 2002). Seda seetõttu, et on keeruline kindlaks määrata, millal eelnimetatud tooteid täpselt tarvitatakse. Kaasamüüdavad alkoholi- ja tubakatooted maksustatakse Euroopa Liidu ühendusesisestel liinidel selle riigi maksumääraga, mille territooriumil sõiduk asub. Magustatud joogi maksu seaduse eelnõu järgi

on maksu alt on vabastatud ka kaasamüüdav kaup ehk maksuvabastuse objektiks on avamata magustatud jookide kaasa müümine rahvusvahelisi reise tegeva vee- või õhusõiduki pardal asuvast müügikohast (Riigikogu, 2017). Selleks, et kehtestada maksuvabastus vee- ja õhusõidukil müüdava kinnisele magustatud joogile, peab õigustama sisuline erinevus sama kaupa müüb Eesti maismaal asuv müüjaga (Vabariigi President, 2017)

Suhkru ja magusainete maksustamise reegleid ei ole Euroopa Liidus erinevalt alkoholist, tubakast ja kütusest harmoniseeritud, mille tõttu on liikmesriigil rohkem võimalusi maksu kontseptsiooni ja tasumise korraldamise koostamisel. Teiste kaupade puhul tuleb Euroopa Liidus järgida üldist kaupade ja teenuste vaba liikumise põhimõtet. Pakendiaktsiis on üks Eestis kehtivatest maksudest, mille puhul harmoniseeritud aktsiisieskirju täitma ei pea (Lehis, 2012, p. 367). Pakendiaktsiisi seaduse § 8 lg 2 p 4 järgi on pakendiaktsiisist täielikult vabastatud pakend, mis toimetatakse Eestist teise liikmesriiki ja pakend, mis toimetatakse rahvusvahelisi reise tegeva vee- või õhusõiduki pardale tarbimiseks või kaasamüüdavaks kaubaks (Pakendiaktsiisi seadus, 1996). Seega laieneb pakendiaktsiisi vabastus muu hulgas vee- või õhusõiduki pardalt kaasamüüdava kauba pakendile. Maksuvabastust võib rakendada nendele vee- või õhusõiduki pardalt kaasamüüdavatele kaupadele, mida ei ole Euroopa Liidus harmoniseeritud, kui see on kooskõlas maksu kehtestamise eesmärgiga (Riigikogu Kantselei 2017, lk 2).

Riigikogu Kantselei (2017, lk 2-3) on juhtinud tähelepanu, et pakendiaktsiisi eesmärk on sarnane magustatud joogi maksu seaduse eesmärgiga ehk magustatud joogi maksu seaduse eesmärk on maksustada jookide kättesaadavaks tegemist Eesti turul. Joogid, mis toimetatakse vee- või õhusõiduki pardal ei tarbita üldiselt Eestis. Riigikogu Kantselei (2017, lk 3) hinnangul on maismaal sarnase olukorraga tegemist siis, kui jook toimetatakse Eestist välja turustamiseks, tarbimiseks või kasutamiseks. Seega on Riigikogu Kantselei (2017, lk 3) seisukohal, et Eestist lahkuval laeval või lennukil olevast müügikohast reisijale kaasamüümiseks pakutavad joogid on pigem võrreldavad nende jookidega, mis toimetatakse Eestist välja, kui jookidega, mida müüakse Eesti pinnal asuvates kauplustes.

Teisalt on maksust vabastatud rahvusvahelise vee- ja õhusõiduki pardal pakutavad kaasamüüdavad joogid ka juhul, kui transpordivahend liigub välismaalt Eestisse. Sellisel juhul tarbitakse kaupa üldiselt Eestis ja maksuvabastus õhu- ja veesõidukitele seab nimetatud situatsioonis maismaa kauplustega võrreldes ebavõrdsesse olukorda. Sellisel juhul ei ole

täidetud magusatud joogi maksu eesmärk ehk karastusjookide tarbimise vähendamine Eesti turul.

Üheks võimalikuks lahenduseks oleks karastusjooke maksustada vastavalt väljumissuunale. Eestist väljuvate sõitude puhul on karastusjookid maksu alt vabastatud, kuid Eestisse sisenevate reiside puhul on joogid maksustatud. Sellisel juhul oleks täidetud maksu eesmärk ning mandril olevad jaemüüjad ei oleks ebavõrdses olukorras võrreldes vee- või õhusõiduki jaemüüjatega. Samas oleks taolist maksustamise viisi väga kulukas ja raske administreerida. Samuti on keeruline korraldada efektiivset järelevalvet maksu tasumise üle, sest kaupade täpset müügiaega oleks raske kindlaks määrata.

Magustatud joogi maksu seaduse esimese lugemise eelnõu seletuskirjas on märgitud, et maks võib motiveerida elanike soetama magusatud jooke naaberriikidest ja sellega avaldada mõju piiriäärsete alade kaubandusele. Eestis rakendatakse magustatud jookide maksu puhul mitmeastmelist maksusüsteemi ning väikese suhkrusisaldusega ehk vähem kui 5g 100ml kohta tooted on maksuvabad. Samuti tuuakse esile asjaolu, et tootjatel on võimalus suhkrukoguste vähendamise muuta toodete maksuastet ja vähendada hinnatõusu. (Vabariigi Valitsus 2017, lk 21)

Eesti piirikaubanduse kasvu magustatud joogi maksu kehtestamisega seostatakse Taaniga, kus karastusjookidele kehtestatud maks kaotati suure piirikaubanduse tõttu. Kuna Eestis kehtestatav maks oleks võrreldes Taaniga paindlikum, siis sarnast piirikaubanduse mõju ei eeldata. Valitsus juhib tähelepanu ka asjaolule, kus peamine maksu sihtrühm lapsed ja noorukid, kellel puuduvad vahendid piirikaubandusega tegelemiseks ning üldjuhul on tegemist odava kaubaga, mille piirikaubanduse tasuvuspunkt saab olla ainult väga suurte koguste juures. Samas on olemas risk, et inimesed hakkavad lisaks alkoholile ka karastusjooke suurtes kogustes ostma. (Vabariigi Valitsus 2017, lk 21)

Teisalt erinevad toidutootjate liidud toonud välja, et Eestis plaanitav magustatud joogi maks on võib siiski kaasa tuua piiriülese kaubanduse kasvu, sest planeeritud magusatud joogi maksumäär oleks sõltuvalt suhkrusisaldustest kõrgem kui Lätis. Piirikaubandust soodustavaks asjaoluks võib lisaks pidada seda, et piirialadele rajatud uusi kaubanduspindasid, mis peamiselt on suunatud jookidele. Tarbijatel on tekkinud harjumus osta Lätist lisaks alkoholile ka teisi kaupaid, mille hind on odavam. (Eesti Kaubandus ja Tööstuskoda, *et al.*, 2017).

Kuigi maksu sihtrühm on lapsed ja noorukid, siis karastusjooke tarbivad sarnaselt lastele ka täiskasvanud ning aktiivne piirikaubandus alkoholitoodetele on eelduseks lisaks karastusjookide ostmiseks Lätist. Karastusjookide hinnaerinevust pole otseselt vaadeldud, seega on keeruline hinnata olukorda, kas inimestel oleks motivatsioon ainult karastusjookide tõttu Lätti sõita.

Riigikogu rahanduskomisjon otsustas mitte toetada seaduse muutmata kujul teistkordset vastuvõtmist ning Riigikogu Täiskogu 17.10.2017 istungil otsustati seaduse teistkordset menetlemist. (Riigikogu, 2017a) See võib tähendada olukorda, et ettevõtlusorganisatsioonide esitatud arvamustes viidatud probleemid ning President Kersti Kaljulaidi seaduse välja kuulutamata jätmise põhjused võivad leida võimalikud lahendused.

Valitsuse vastu võetud Riigi eelarvestrateegia 2019-2022 ja stabiilsusprogramm 2018 on märgitud, et uusi makse ei kehtestata (Rahandusministeerium, 2018, lk 10). See tähendab, et aastate 2019-2022 jooksul ei kehtestata magustatud joogi maksu. Siiski on praeguse Vabariigi Valitsuse üks maksupoliitilisi suundasid olnud tarbimise maksustamine ja töötajamaksude vähendamine. Sellest tulenevalt ei ole alust väita, et Valitsus oma tegevusprogrammi ei muuda ja magustatud joogi maksu tulevikus ei kehtesta.

Kokkuvõtvalt saab järeldada, et planeeritud magustatud joogi maks tekitanud palju vastukaja. Seaduse eesmärgiks on eelkõige karastusjookides suhkru sisalduse ning tarbimise vähendamine. Vabariigi President viitas magustatud joogi maksu seaduse välja kuulutamata jätmise otsuses olukorrale, et maks on vastuolus põhiseadusega, sest riivab õigusselguse ja võrdse kohtlemise põhimõtet. Erinevad huvigrupid leiavad, et endiselt on seaduses puudujääke ning maksu ei saa efektiivselt rakendada seni, kuni probleemidele on leitud lahendused. Probleemidena tuuakse esile olukorda, kus maksustatavat kaupa on raske kontrollida ja tekitab suurt halduskulu nii tootjatele kui Maksu- ja Tolliametile. Üheks võimalikuks lahenduseks oleks kindlaks määrata kuupäev, millest alates oleksid kõik joogid maksustatavad. Teine võimalus oleks kasutusele võtta kuupäevapõhine jookide kontroll. Lisaks tuuakse välja, et magustatud joogi maks võib suurendada juba aktiivset piiriülest kaubandust ning oluline oleks hinnata selle võimaliku suurust.

2.2. Karastusjookide hindade erinevuse mõju piirikaubandusele

Magustatud jookide maksustamise kehtestamise üheks võimalikuks probleemiks arvatakse piirikaubanduse suurt tõusu. Selleks, et hinnata millist mõju võib maksu kehtestamine piirikaubandusele avaldada, tuleks esmalt välja selgitada praegune turu olukord ning kaupade maksumus mõlemal pool piiri.

Selleks, et välja selgitada toodete hindade erinevus koguti andmeid hinnavaatlusega kolmes Lõuna- Eesti linnas Tõrvas, Otepääl ja Valgas ning Läti linnas Valka. Piirkondade valikul lähtuti, et need asuksid Valgamaal ning 50 kilomeetri raadiuses Valkast. Hinnavaatluseks valiti erinevad poeketid Eestis ja Lätis: Maxima, Konsum, Selver, Rimi, Alko1000, Alkoshop, Top ja Mego. Maxima oli ainsa poeketina esindatud kõigis vaatlust läbi viidud linnades, Konsum oli kõigis Eesti linnades. Teised vaadeldud poed olid esindatud vaid ühes linnas: Selver ja Rimi Valgas ning Alko1000, Alkoshop, Top ja Mego Valkas.

Kuigi Eestis plaanitakse maksustada lisaks karastusjookidele suur hulk erinevatesse kombineeritud nomenklatuuri rubriiki kuuluvatest jookidest (vt lisa 1), siis hindade võrdlusel vaadeldi üksnes karastus- ja energiajooke, mis kuuluvad rubriiki nr 2202. Välja valiti selline tootegrupp seetõttu, et vaatlus toimus kahes erinevas riigis, kus mitmesuguste kaupade pakkumine pole üldjuhul täiesti sarnane. Karastus- ja energiajookidel on välja kujunenud mitmed tuntud rahvusvahelised brändid, mida on saadaval üle maailma. Konkreetsete brändide võrdlus annab hea ülevaate, milline on hindade erinevus samade toodete puhul. Peamine rõhk oli just tuntud brändide toodete uurimisel. Olulisel kohal oli ka suhkruvabade toodete võrdlusesse lisamine, sest magustatud jookidega planeeritakse maksustada samuti suhkruasendajatega magustatud joogid.

Toodete võrdlusel vaadeldi suurema mahuga pakendite hindasid, sest piirikaubanduse mõistes eelistatakse korraga osta suuremaid koguseid. Lisaks on väiksema mahuga pakendite jookide liitri hind kokkuvõttes üldjuhul kallim ning neid tarbitakse koheselt janu kustutamiseks. Kanes limonaadide ja Red Bull energiajoogi puhul vaadeldi siiski väiksema mahuga pakendit, sest kõige suurema mahuga pudeliga jooki esines poodides harvemal juhul kui väiksema pakendiga.

Lisaks rahvusvahelistele brändidele võrreldi ka kohalikku toodangut ja poekettide enda kaubamärgiga tooteid, et leida piirkonnas olevat sarnase maitsega kõige soodsamat toodet. Nimetatud tooted lisati vaatlusesse, sest peatükist 1.2 selgus, et kõige enam mõjutab piirikaubandust hindade erinevus kahe riigi vahel. Jookide hinnad ja suhkruisaldus kajastub 03.02.2018 seisuga. Kõikide jookide hinnad on märgitud ilma pandipakendi tasuta. Samuti ei arvestatud kampaaniahindasid ehk kõik joogid on täishindades. Paremaks võrdluseks on informatsioon koondatud kokku tabeliesse, kus kajastub kõigist vaadeldud poodidest piirkonna kõige odavam hind. Kõikide poodide vaadeldud andmed on toodud Lisas 3, kus on märgitud iga poe hinnad koondtabelitena.

Andmeid võrreldakse olukorras, kus hinnad on toodud enne planeeritavat magustatud joogi maksu (vt tabel 3). Kriips tähendab, et nimetatud toodet poes saadaval polnud. Jookide hinnad on teisendatud ühe liitri kohta, et erinevate suurustega pakenditega tooted oleksid paremini omavahel võrreldavad.

Samasse tabelisse (tabel 3) on märgitud lisaks hinnanguline karastusjoogi maksumus pärast planeeritavat magustatud joogi maksu. Kui praeguses olukorras sõltub soodsaima joogi kättesaadavus olenevalt brändist, siis maksu kehtestamise tagajärjel võib olukord muutuda. Kuna Eestis sõltub maksumäär joogi koostisest, siis tuleb eeldatava karastusjookide hinna leidmiseks vaadata lisaks suhkru sisaldust, mis määratakse kindlaks pakendil märgitud toote koostisainete põhjal. Suhkruisaldust on võrreldud nii Eesti kui Läti jookide pakendimärgistuse põhjal. Kalkkriipsuga on eraldatud suhkruisaldus juhul, kui kahe riigi lõikes oli suhkruisaldus sarnasel tootel erinev. Tärniga (*) märgitud suhkruisaldus juhul, kui toode sisaldab lisaks suhkrule ka magusaineid. Vasakpoolne märgib Eestis vaadeldud suhkruisaldust ning parempoolne Lätis. Maksu mõju arvutamisel on arvestatud esimest üleminekusätet ehk maksumäärasid, mis pidid hakkama kehtima seaduse planeeritud jõustumisest 01.01.2018.

Karastusjookide eeldatava hinna arvutamisel on lähtutud, et magustatud joogi maksust tingitud lisakulu kandub täielikult edasi tarbijatele. Kui tootjad kannavad maksukulu ise, siis karastusjookide hind tõuseb eeldatavasti vähem, kui arvutusel on märgitud. Samuti on arvestatud kauplustes olevaid hindasid, millele on juba juurde lisatud kasumimarginaal. Jookide maksumus on hinnanguline ja vaadeldud kuupäevale lähtuv, sest ei ole arvestatud teisi

tegureid, mis võivad mõjutada karastusjookide hindade tõusu nagu inflatsioon või suurenev juurdehindlus.

Oluline on seejuures märkida, et Lätis on juba suhkruaktsiisiga maksustatud vesi ja mineraalvesi ja muud mittealkohoolsed joogid, sealhulgas karastusjoogid, mis on magustatud suhkruga, magusaine või lõhna- ja maitseainega. Maksustatud ei ole puuvilja- ja köögiviljamahlad ja nektar, looduslik vesi ja mineraalvesi, suhkruta, magusaine- või lõhna- ja maitseainetega kunstlik mineraalvesi. (European Commission, 2017a). Maksumäär on 7.4 eurot saja liitri joogi kohta olenemata suhkru- või magusainesisalduse suuruselt (Ministry of Finance, 2017). Lisaks on Lätis käibemaksumäär toiduainetele 21%, mis on võrreldes Eestiga 1%-punkti võrra kõrgem (European Commission, 2018).

Tabel 3. Karastusjookide hinnad brändide lõikes enne ja pärast planeeritavat maksustamist (hinnad teisendatud ühe liitri kohta). (Maxima, 2018; Konsum, 2018; Selver, 2018; Rimi, 2018; Alko1000, 2018; Alko1000, 2018; Alkoshop, 2018; Top, 2018; Mego, 2018; autori koostatud)

Toode	Suhkrusisaldus grammi des	Madalaim hind Valgas		Madalaim hind Tõrvas		Madalaim hind Otepääl		Madalaim hind Valkas (Läti)
		Enne maksustamist	Pärast maksustamist	Enne maksustamist	Pärast maksustamist	Enne maksustamist	Pärast maksustamist	
Coca-Cola	10.6	0.78	1.14	0.78	1.14	0.78	1.14	0.74
Coca-cola zero	0*	0.80	0.92	0.80	0.92	0.82	0.95	0.80
Fanta	10.3	0.74	1.1	0.80	1.16	0.82	1.19	0.74
Sprite	1.9*	0.80	0.92	0.80	0.92	0.82	0.96	0.80
Pepsi	11	0.70	1.06	0.7	1.06	0.7	1.06	0.73
Pepsi Max	0.1*	0.7	0.82	0.7	0.82	0.7	0.82	0.83
Mirinda	10	0.73	1.09	0.73	1.09	0.73	1.09	-
7-up	10	0.7	1.06	0.7	1.06	0.7	1.06	0.78
Kane's Garden Grove Spin	9.2	1.79	1.91	1.79	1.91	1.79	1.91	1.67
Kane's Carmel Valley Chop	10	1.79	2.15	1.79	2.15	1.79	2.15	1.67
Red Bull	11	5.56	5.8	5.56	5.94	5.44	5.84	5.44
Red Bull suhkruvaba	0*	5.40	5.7	5.40	5.54	5.56	5.7	5.44
Tradits. Limonaad	9.9/10	0.59	0.71	0.59	0.71	0.59	0.71	0.55

Toode	Suhkru sisaldus grammides	Madalaim hind Valgas		Madalaim hind Tõrvas		Madalaim hind Otepääl		Madalaim hind Valkas (Läti)
		Enne maksustamist	Pärast maksustamist	Enne maksustamist	Pärast maksustamist	Enne maksustamist	Pärast maksustamist	
Koolam. karastusjook	11	0.4	0.75	0.4	0.75	0.4	0.75	0.58
Apelsinim. jook	12	0.4	0.75	0.4	0.75	0.4	0.75	0.58
Laimi-sidrunim. jook	10.5	0.4	0.75	0.4	0.75	0.4	0.75	0.58

Andmete võrdlusest selgub, et karastusjookide hinnad on Eestis ja Lätis üldiselt sarnased. Hindade erinevus siiski esineb, kuid sõltuvalt brändist on joogid kallimad või soodsamad. Coca-Cola sarja toodetest oli Coca-Cola kõigis Eesti piirkondades kallim kui Lätis. Teised sama sarja tooted nagu Sprite, Fanta ja Coca-Cola Zero olid kas kallimad või samaväärse hinnaga olenevalt linnast. Samuti on kallimad Redbull, Kanes ja traditsiooniline 1.5 liitriline limonaad. Pepsi-sarja tooted- Pepsi, Pepsi Max ja 7-up ja Mirinda on Eestis kõikides linnades saadaval soodsama hinnaga kui Lätis. Sama tootja poolt tehtud apelsinimaitselist karastusjooki Mirinda ei olnud Valkas vaadeldud poodides saadaval.

Lisaks vaadeldi kõige soodsamat koola- apelsini- ja laimimaitselisi jooke olenemata brändist. Võrreldes sarnase maitsega jooke, kus on arvestatud lisaks ka jaekaupluste enda brändid, siis on kõige madalama hinnaga karastusjooigi võrdlusel Eestis soodsam kui Valkas. See tähendab, et Eestis vaadeldud linnadest on võimalik karastusjook olenemata brändieelistustest soetada soodsamalt kui Valkast. Vaadeldud karastusjook oli saadaval igas linnas täpselt samas poes, seetõttu on karastusjookide hinnad ja toode sarnased.

Hinnavõrdlusest selgub, et kolmes Eestis linnas ei ole ühesuguste jookide hinnad samaväärsed. Kui võrrelda kõikide vaadeldud kaupade soodsama leitud hindade keskmist, siis on Valgas kaubad odavamad kui Tõrvas ja Otepääl. Valgas oli vaadeldud kaupade soodsamate hindade keskmine 1.31, Tõrvas 1.32 ja Otepääl 1.33 eurot liitri kohta. Lätis oli vastav näitaja 1.41 eurot, mis tähendab, et üldine karastusjookide hinnatase on kallim. Keskmine hind annab vaadeldud jookidele vaid üldise hinnataseme, konkreetsete brändide eelistamisel leiab soodsamat hinda vastavalt asukohale ja kauplusele.

Mõlemas riigis on teistest toodetest oluliselt kallim vaadeldud energijook Red bull ja Kanes limonaadid. Eestis pole seadusega reguleeritud energijookide müüki, kuid mõned poeketid nagu Rimi ei müü alla 16-aastastele isikutele nimetatud jooke (Rimi, 2012). Lätis on alla 18-aastastele isikutele energijookide müük keelatud (Likumil, 2016). Seega on energijookide kättesaadavus Eestis kergem kui Lätis ning alaealiste puhul energijookide maksustamine tarbimise muutust ei tooks.

Oluline on seejuures märkida, et Eestis lisandub joogile 0.1 eurot pandipakendi tasu, mis hiljem on võimalik taarat tagastades tagasi saada. See muudab ostuhetkel karastusjookide hinda võrreldes naaberriigiga suuremaks. Juhul, kui inimene tagastab taara, siis lõppkokkuvõttes ei ole hinnaerinevus suur. Lätis ei kehti pandipakendisüsteemi, kuid Valitsus on pandipakendi süsteemi rakendamist kaalunud ning seadusemuudatuste vastuvõtu järel peaks pandipakendi deposiit rakenduma aastal 2020 (Rudi, 2017).

Kui vaadata kodumajapidamiste lõpptarbimise võrreldavat hinnataset koos kaudsete maksudega Eestis ja Lätis, siis on vastav näitaja Lätis 71.2% ja Eestis 75.3% Euroopa keskmisest hinnatasemest (Eurostat, 2018). See tähendab, et Lätis on keskmine hinnatase 4.1% madalam kui Eestis, mis aga vaadeldud karastusjookide puhul ei olnud sama. Siinkohal on arvestatud kõikide kaupade üldist hinnataset. Nendest andmetest lähtuvalt võiks eeldada, et karastusjoogid on samuti Lätis odavamad, kuid konkreetsete kaubagruppide puhul võivad andmed erineda, nagu vaatluse tulemused näitasid.

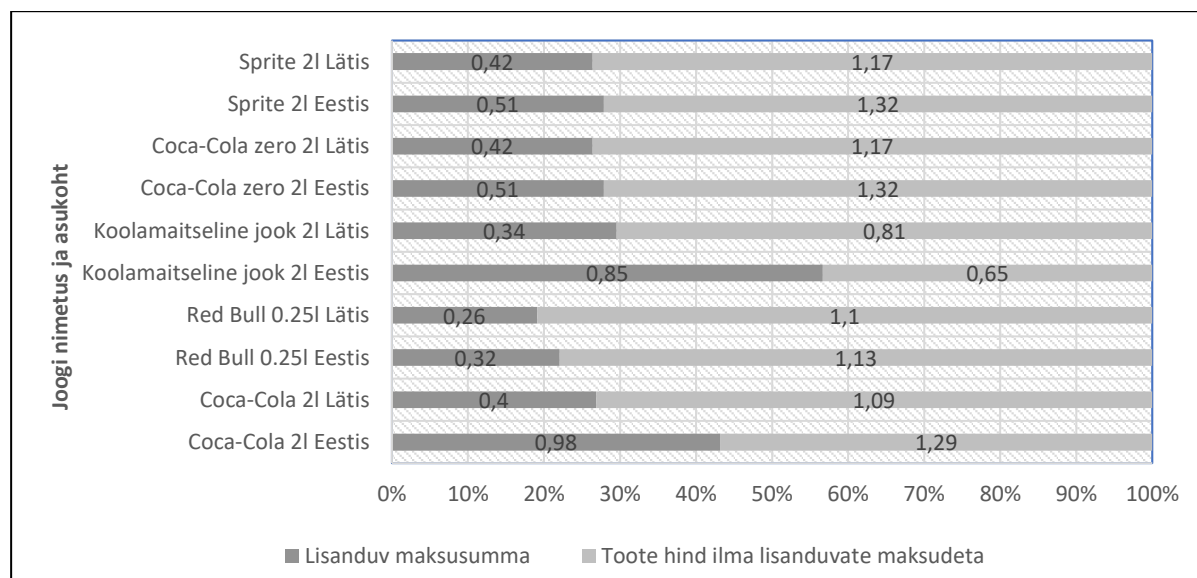
Kui praeguses olukorras ehk enne maksu kehtestamist on magusatud karastusjookide hindade erinevus kahe riigi vahel väike, siis maksu kehtestamise järel oleks praeguste retseptide kohaselt hinnaerinevus märgatavalt suurem. Pärast maksu kehtestamist oleks Eestis soodsam üks karastusjook Pepsi Max, mida planeeritakse maksustada madalama määraga ehk 0.1 eurot. Teised vaadeldud karastusjoogid oleksid Eestis kallimad. Keskmiselt oleks jookide hinnaerinevus 0.15-0.4 eurot karastusjoogi liitri kohta sõltuvalt joogi koostisest. Kõige suurem hindade erinevus kahe riigi vahel oleks suhkruga magustatud jookidel, millel on suhkrusisaldus rohkem kui 10g 100ml kohta. Selliseid jooke oli kõigist 16-st vaadeldud karastusjookidest 10. Näiteks Coca-Cola hinnavahe vaadeldud Eesti linnades ja Valkas oleks 0.4, Fantal 0.37 ja Pepsi Max 0.33 eurot.

Hindade erinevus oleks väiksem magusainetega ehk suhkruvabadel ning madalama suhkrusisaldusega jookidel. Magusainetega Coca-Cola Zero ja Sprite hinnaerinevus oleks 0.12 eurot. Teistest oluliselt kallima liitrihinnaga, kuid madalama suhkrusisaldusega Kane's limonaad Garden Grove Spin hinnaerinevus oleks 0.24 eurot ning Traditsioonilise limonaadi hinnavahe 0.16 eurot.

Maksu rakendamisel ei tõuseks toote hind üksnes magustatud joogi maksumäära võrra, sest toiduaineid maksustatakse käibemaksuga mõlemas riigis. Käibemaksuga maksustatava väärtuse hulka arvestatakse Euroopa Liidus lisaks toote väärtusele muud kaubaga seotud summad ja sealhulgas ka maksud. See tähendab, et kauba maksustatav väärtus tõuseb kui magustatud joogi maksumäär lisatakse tootele. Seega on kauba maksubaas suurem, mis tähendab, et omakorda kõrgemaks kujuneb käibemaks.

Selleks, et mõista paremini maksude osakaalu toote koostisainest sõltuvalt Eestis ja Lätis, võrreldakse maksude ja toote hinna osakaalu suhet. Välja on valitud tabelis 3 olevatest karastusjookidest erineva koostisainega tooted, et maksu mõju olenevalt suhkrusisaldusest erinevatele jookidele oleks arusaadavam ja ülevaatlikum. Eestis märgitud maksumus kajastub Valgas leitud soodsaimat hinda.

Joonis 2. Karastusjookide hindade struktuur pärast maksu kehtestamist (MJMS, 2017; European Commission, 2017a; Maxima, Konsum, Selver, Rimi, Alko1000, Alkoshop, Top, Mego, 2018; autori koostatud)

Suhkruga magustatud jookidel on maksu osakaal suurem kui magusainetega jookidel. Joonisel on näha, kuidas rohkem kui 10 grammi suhkruga magustatud joogi Coca-Cola hinnast 43% moodustaks maks. Sarnase maitsega, kuid odavamama toote hinnast oleks maksu osakaal 56%. Sama maksumääraga, kuid teistest oluliselt kallima liitrihinnaga energiajoogi Red bull hinnast moodustaks maks 19%. Kui võrrelda väiksema suhkrusisaldusega või magusainetega tooteid, siis maksu osakaal on umbes 27% olenevalt toote enda hinnast. Kui võrrelda maksude osakaalu Eestis ja Lätis, siis Eestis olevate magusaine ja väiksema suhkrusisaldusega jookide maksu osakaal on sarnane Läti üldisele maksu osakaalule. Võrdlustulemused näitavad, et enim mõjutaks planeeritav maks kõrge suhkrusisaldusega odavamaid karastusjooke.

Karastusjookide turgu piirikaubanduse mõistes on põhjalikult uuritud Taanis. Seega tehakse üldistavad järeldused võimalikest mõjudest Eestis tuues võrdluseks Taanis muutunud hindade erinevust ja piirikaubanduse suurus. 2011 aastal oli Taanis ja Saksamaal hindade erinevus 21.3% ja piirikaubandusest soetatud jookide maht oli 145 miljonit liitrit. 2012 aastal, mil Taanis tõusis märgatavalt karastusjookide hind oli hindade erinevus 11 joogi kohta üldiselt 27,18%. ning piirüleste karastusjookide soetatud maht tõusis 165 miljoni liitrini ehk kasvas 12.12%. 2014 aastal kaotati karastusjookide maks täielikult ning aastal 2015 oli kahe riigi vahel hindade erinevus 14,4% ning piirikaubanduse maht 125 miljonit liitrit, mis tähendab langust 24.24%. (Skatteministeriet, 2016, p. 67)

Vaadeldud karastusjookide hindade erinevus tabel 3-s kajastuvate liitrihindade põhjal Eestis ja Lätis on 6.8%, kus Lätis on jookide maksumus kallim. Eesti kolmes linnas on karastusjookide liitri keskmine hind 1.32, kuid Valkas 1.41. Pärast maksustamist oleks vaadeldud toodete praeguste suhkrusisaldusest olenevate maksumäärade järgi keskmine liitri hind Eestis 1.74 ja hindade erinevus kahe riigi vahel 23.94%. Seega oleks hindade tõus märkimisväärne, kui karastusjookide tootjad ei oleks valmis toodete retsepte muutma, mis võib Taani näitel kaasa tuua ka suure piirikaubanduse tõusu.

Valitsuse üheks eesmärgiks on maksu kehtestamisega motiveerida tootjaid muutma jookide koostist. Karastusjookide suhkrusisalduse vähendamisel teatud piirini oleks maksumäär kolm korda madalam. Euroopa Liidus on aastatel 2000-2015 karastusjookide suhkrusisaldust vähendatud 12% võrra ning tuleviku eesmärgiks on karastusjookide suhkrusisaldust vähendada aastaks 2020 veel 10% (Unesda Soft Drinks Europe, 2017). Lisaks on Suurbritannias kehtestatud suhkrumaks juba andud tootjatele motivatsiooni suhkrusisaldust

vähendada, et nende valmistatavad joogid ei kuuluks kõrgemini maksustava määra alla (HM Treasury & Hammond, 2017). Kui vaadata kohaliku tootja A.Le Coq populaarseid karastusjooke Kelluke, Valge Klaar, mida tabelis ei kajastatud, siis nendes jookides on suhkrusisaldus alla 10g 100 milliliitri kohta sarnaselt Traditsioonilisele limonaadile (A.Le Coq, 2018; A.Le Coq 2018a). Seega kuuluksid nimetatud joogid 0.1 euro ehk madalama määraga maksustamise hulka juba praeguse retsepti järgi.

Eeldusel, et karastusjookides vähendatakse suhkrusisaldust, siis sellisel juhul märgatavat mõju piirkaubandusele magustatud joogi maksuga ei eeldata. Seda seetõttu, et praeguse madalama määraga maksustatud karastusjookidel on hinnavahe Eestis ja Lätis liitri kohta keskmiselt 12%, mis tähendab, et hindade erinevus ei oleks suur. Võttes arvesse, et Kesk- ja Põhja-Eestisse on koondunud enamik Eesti rahvastikust, siis suuremal osal elanikest ei oleks tasuv üksnes karastusjookide soetamise tõttu lõunapiiri ületada, kuna hindade erinevus ei kompenseeriks saadavat kasu. Oluline märkida, et nii karastusjookide kui ka alkoholitoodete tarbija reageerib planeeritava maksu kehtestamisel hinnaerinevusele rohkem, sest saadav kasu erinevate joogigruppide kombineerimisel oleks suurem.

Teisalt ilmnas Tervise Arengu Intstituudi (2017, lk 100) täiskasvanute tervisekäitumise uuringust, et 2016. aastal tarbisid 16-64 aastased lõunaeestlastest mehed ja naised vähem karastusjooke, kui keskmised eestlased samas vanuseklassis. Kantar Emori (2018) piiriüleste alkoholiostude seireuuringust selgus, et piiriüleseid alkoholioste kaaluvad ja sooritavad kõige enam just lõunaeestlased. Kahe uuringu tulemusi võrreldes tuleb esile, et enim alkoholi üle piiri ostvad ja seda kaaluvad isikud joovad keskmiselt vähem karastusjooke kui keskmine eestlane. Uuringust selgus samuti, et piirikaubandus on taandumas ja inimesed on hakanud üha vähem alkoholi üle piiri ostma. Seega võib kahe uuringu tulemusel eeldada, et karastusjoogid ei muudaks piirikaubanduse situatsioonis palju ning lõunapiiril kaugematet piirkondadest elavad isikud ei tuleks üksnes karastusjookide tõttu Lätti kaupsid ostma.

Olukorras, kus karastusjookide tootjad ei ole siiski valmis enda toodete retsepte muutma, siis on tõenäoline, et piirist kaugemal elavad inimesed muudavad enda eelistusi magusainetega magustatud jookidele. Lähemal asuvad inimesed on valmis sarnaselt alkoholile ja kütusele ka soodsamaid karastusjooke ostma, sest hindade erinevus ühe liitri joogi kohta oleks piisavalt suur ja tasuv, et 50km raadiuses elavad isikud sõidaksid naaberriiki ostusid sooritama.

Karastusjookide hindade analüüsist selgub, et praeguses olukorras on hindade erinevus kahe riigi vahel väike. Eestis on teatud brändid kallimad kui Lätis, kuid turul on ka naabერიigi suhtes odavamaid tooteid. Kui võrrelda vaadeldud jookide keskmist hinda, siis on Lätis jookide liitri hind keskmiselt kallim. Pärast maksu kehtestamist oleksid karastusjookide hindade erinevus suurem, kus Eestis oleksid praeguses olukorras joogid märgatavalt kallimad. Suurt hinnaerinevus esineb enamik osa kõrge suhkrusisaldusega jookidel, millele rakenduks suure suhkrusisalduse tõttu kõrge maksumäär. Seega võib järeldada, et suhkruga magustatud jookide mõju oleks piirikaubandusele suurem, kui magusainega magusatud jookidel, sest suhkruasendajatega toodetele rakenduks ühtne ja madalam maksumäär. Olenevalt tarbijate eelistusest võib piirikaubanduse mõju olla erinev, sest jookide oletatav hind sõltuks vastavalt suhkrusisaldusele. Kui karastusjookide tootjad oleksid valmis muutma toodete koostist, siis rakenduks madalam maksumäär ning mõju piirikaubandusele oleks väiksem kuna karastusjookide hindade erinevus poleks väiksema määraga maksu kehtestamist suur.

KOKKUVÕTE

Uute maksude kehtestamine või olemasolevate muutmine avaldab majandusele erinevat mõju. Piirikaubanduse elavnemine on üks võimalikest tagajärgedest, mis on maksusüsteemi muutmise tagajärjel aset leidnud.

Lõputöö aktuaalsus seisnes selles, et magustatud joogi maks on meedias tekitanud väga palju kõlapinda, kus esitatakse arvamusi seaduse positiivsete kui negatiivsete mõjude kohta. Valitsuse plaanide kohaselt pidi maks jõustuma 01.01.2018, mille Riigikogu seadusena vastu võttis. Eesti Vabariigi President Kersti Kaljulaid jättis õigusakti välja kuulutamata viidates, et teatud paragrahvid on põhiseadusega vastuolus.

Lõputöö teema oli uudne, sest seni ei ole uuritud magustatud joogi maksu kehtestamise võimaliku mõju Eesti piiriäärsele kaubandusele. Lõputöös uuriti, millised on hindade erinevused enne maksustamist Lõuna-Eestis ja Lätis ning millised oleks pärast maksu kehtestamist Eestis. Lõputöö tulemusel selgus karastusjookide hinnaerinevuse ulatus ning milline oleks võimalik mõju piirikaubandusele.

Lõputöö uurimisprobleemiks oli küsimus, milline oleks magustatud joogi maksu seaduse kehtestamise võimalik mõju piiriäärsele kaubandusele. Riigikogus 19.06.2017 vastu võetud magustatud joogi maksu seaduses esineb mitmeid probleeme. Seda kinnitab asjaolu, et Vabariigi President ei kuulutanud välja eelnimetatud seadust. Lisaks seostatakse uute tarbimismaksude kehtestamisega tavaliselt piiriäärse kaubanduse tõusu, mis on sarnaselt seotud magustatud joogi maksuga. Uue maksu kehtestamise tulemusel muutub turusituatsioon ning võib suunata tarbijaid leidma soodsamaid alternatiive. Üheks võimaluseks, kus soodsamaid kaupsid soetatakse, peetakse Eesti naaberriiki Läti.

Lõputöö eesmärk oli välja selgitada Eestis 2018. aastal kehtestada planeeritud magustatud joogi maksu võimalik mõju piirikaubandusele tulenevalt Eesti ja Läti turuhindade erinevusest.

Lõputöö eesmärgi täitmiseks püstitati neli uurimisülesannet. Esimene uurimisülesanne oli anda ülevaade suhkrumaksu eesmärkidest ja olemusest. Suhkrut ja magusaineid sisaldavaid kaupsid on maksustatud alates 20. sajandi esimesest poolest. Algselt oli maksustamise peamine eesmärk riigitulude teenimine, kuid suhkru liigtarbimisest tuleneva kahju ja

globaalsete terviseprobleemide suurenemisel on maksu üheks peamiseks eesmärgiks kujunenud tarbimise reguleerimine. Samuti on maksu eesmärgiks vähendada suhkrusisaldust toodetes ning tõsta teadlikkust suhkrulihitarbimise kahjulikkusest. Suhkrumaksu on võimalik kehtestada aktsiisina, eraldiseisva tarbimismaksuna, müügi maksuna või käibemaksu määra erinevusega ebatervislikele toodetele. Kõige levinum maksustamise viis on aktsiis, mille rakendamise võimalused on sarnased eraldiseisva tarbimismaksule. Neid makse on võimalik rakendada väärus-, toitainete, või tootepõhiselt. Iga viisil on positiivsed kui negatiivsed külgi ja parim maksumudel kujuneb välja erinevate võimaluste kombineerimisel.

Teine uurimisülesanne oli anda ülevaade piirikaubandust mõjutavatest teguritest. Peamine motivatsioon teise riiki oste sooritama mina on riikidevahelised hinnaerinevused, mis omakorda on tingitud mitmetest faktoritest. Riikide erinevad maksusüsteemid ja -määrad on üks peamisi põhjuseid, mis tingib hinnaerinevusi, kuid oluline roll on ka elatustasemel ning elukallidusel. Lisaks hindadele mõjutab piirikaubandust teistsuguste kaupade olemasolu ja meelelahutus. Elukoha kaugus piirist mõjutab, milliste kaupade tõttu ollakse valmis sõitma teise riiki ning piiriüleseid oste sooritama. Samuti on Euroopa Liidus vaba teenuste ja kaupade kättesaadavus ning inimestel on võimalus piiranguteta enamus kaupa teisest riigist soetada. Suhkrumaksu kõrgete maksumäärade tagajärjel suurenes Taani ja Saksamaa vaheline piirikaubandus, mistõttu otsustas Taani suhkrumaksu karastusjookidele kaotada 2014. aastal.

Kolmandaks uurimisülesandeks oli analüüsida 2018. aastal planeeritud magustatud joogi maksuga seotud võimalike probleeme. Seaduse eesmärgiks on eelkõige karastusjookide tarbimise reguleerimine ning karastusjookides oleva suhkrusisalduse vähendamine. Vabariigi President viitas magustatud joogi maksu seaduse väljakuulutamata jätmise otsuses olukorrale, et maks on vastuolus põhiseadusega, sest riivab õigusselguse ja võrdse kohtlemise põhimõtet. Lisaks leiavad erinevad huvigrupid, et lisaks probleemidele on seaduses puudujääke ning maksu ei saa efektiivselt rakendada seni, kuni probleemidele on leitud lahendused. Probleemidena tuuakse esile olukorda, kus maksustatavat kaupa on raske kontrollida ning tekitab suurt halduskulu nii tootjatele kui Maksu- ja Tolliametile. Üheks võimalikuks lahenduseks oleks kindlaks määrata kuupäev, millest alates oleksid kõik joogid maksustatavad. Teine võimalus oleks kasutusele võtta kuupäevapõhine jookide kontroll. Lisaks tuuakse välja, et magustatud joogi maks võib suurendada juba aktiivset piiriülest kaubandust ning oluline oleks hinnata selle võimaliku suurust.

Neljas uurimisülesanne oli analüüsida Lõuna- Eesti ja Läti karastusjookide hindade tasemeid enne ja pärast võimaliku magustatud joogi maksu kehtestamist. Analüüsist selgus, et olukorras enne planeeritava maksu kehtestamist on hindade erinevus kahe riigi vahel väike. Olenevalt toodetest on Eestis vaadeldud linnades nii kallimaid kui ka odavamaid tooteid võrreldes Valkaga. Kui võrrelda vaadeldud jookide soodsamate poodide keskmist hinda, siis on Lätis jookide liitri hind kallim. Pärast planeeritava maksu kehtestamist oleksid praeguse koostisainega karastusjookide hindade erinevus suurem, kus Eestis oleksid joogid märgatavalt kallimad. Suurt hinnaerinevust põhjustab enamik osa kõrge suhkrusisaldusega jookidest, millele rakenduks suure suhkrusisalduse tõttu kõrge maksumäär. Olenevalt tarbijate eelistusest võib piirikaubanduse mõju olla erinev, sest jookide oletatav hind sõltuks vastavalt tootest ja selle suhkrusisaldusel. Kui karastusjookide tootjad oleksid valmis muutma jookide koostist, siis rakenduks madalam maksumäär ning eeldatav mõju piirikaubandusele oleks väiksem, sest praeguses maksueelses situatsioonis on mitmed joogid Lätis kallimad.

Edaspidi vajaks täiendavat uurimist, milliseid tooteid eesti tarbijad soosivad ja kuidas muutuks tarbijate eelistus jookide valikul pärast maksu kehtestamist, et hinnata maksu mõju majandusele, inimeste tervisele ja joogitootjate sektorile.

SUMMARY

Introducing new or changing existing taxes will have many different effects on the economy. The increase of border trade is one of the possible consequences of changes in the tax system.

The title of the thesis is Possible Impact of the Introduction of the Tax on Sweetened Drinks on the Trade near Borders. Thesis is written in Estonian and consists of two chapters, 51 pages total. 71 references are used in this thesis and cited in the text.

The thesis is topical because the health damage resulting from the excessive consumption of sugar is on the rise. Also, in the State Budgetary Strategy 2018-2021, the government confirmed the taxation of sweetened drinks with sugar and sweeteners. The law adopted by the Estonian Parliament was due to enter into force on the 1 of January 2018, but the President of the Republic of Estonia, Kersti Kaljulaid, did not proclaim the law, because in her opinion the law did not comply with the Constitution.

The introduction of new consumption taxes is usually associated with an increase in border trade. The introduction of a new sweetened drinks tax will result in a change in the market situation and can lead to more favorable alternatives to consumers. One possibility where more favorable goods can be purchased is considered to be Estonia's neighboring country Latvia. Therefore, the problem of this thesis is what would be the possible impact of the tax on sweetened drinks on the trade near Estonian borders.

The purpose of this thesis is to find out due to the differences in market prices between Estonia and Latvia the possible impact of the introduction of the sweetened drinks tax which was planned in 2018.

The market analysis revealed that in the situation before the introduction of the planned tax, the price difference between Estonia's observed cities and Northern Latvia is small. Depending on the products, Estonia has both expensive and cheaper products compared to Valka. Compared to the average price of the most favored pods of beverages, the price of the liter of beverages in Latvia is more expensive than in Estonia.

When introducing a sweetened drinks tax in Estonia, the price difference depends mostly on the composition of the beverage, as the tax rate depends on the content of sugar or sweetener. The biggest price difference is caused by very high sugar beverages, followed by the highest tax rate.

The impact of sweetened drinks tax on border trade would depend on the behavior of beverage producers on the market and consumer preferences and price sensitivity. If the producers of soft drinks were willing to change the composition of the beverages and reduce the sugar content in the products, the lower tax rate would apply. As a result, the price difference would not be significantly high, as in the current situation the prices of soft drinks in Latvia are more expensive compared to Estonia.

The author considers that in cases where producers of soft drinks are reducing sugar content in drinks, the sweetened beverage tax would not have a major effect on border trade, since after the imposition of a tax on a lower rate, the price difference between the two countries would not be significant. The position is supported by the fact that there is a small part of Estonian population living in southern Estonia, and the main population is concentrated in snap centers. In addition, the southern Estonians consume less soft drinks compared to the Estonian average. In cases when the soft drinks producers do not reduce the sugar content, the effect on border trade would be higher because high sugar items would result in high prices.

VIIDATUD ALLIKATE LOETELU

Aasvee, K., Liiv, K., Eha, M., Oja, L., Härm, L. & Streimann, K., 2016. *Eesti kooliõpilaste Tervistekäitumine 2013/2014 õppeaasta. Raport*. [Võrgumaterjal] Leitav: https://intra.tai.ee/images/prints/documents/146588758812_Kooliopilaste_tervisekaitumine_raport_2103-14.pdf [Kasutatud 01.04.2018].

A.Le Coq, 2018. *Kelluke*. [Võrgumaterjal] Leitav: <http://www.alecoq.ee/toode/kelluke/> [Kasutatud 04.04.2018].

A.Le Coq, 2018a. *Valge Klaar*. [Võrgumaterjal] Leitav: <http://www.alecoq.ee/toode/valge-klaar/> [Kasutatud 04.04.2018].

Alkoholi-, tubaka-, kütuse- ja elektriaktsiisi seadus (2002) RT I, 26.01.2018, 7.

Asplund, M., Friberg, R. & Wilander, F., 2007. Demand and distance: Evidence on cross-border shopping. *Journal of Public Economics*, 91(1-2), pp. 141-157.

Basu, S., McKee, M., Galea, G. & Stuckler, D., 2013. Relationship of Soft Drink Consumption to Global Overweight, Obesity, and Diabetes: A Cross-National Analysis of 75 Countries. *American Journal of Public Health*, 103(11), pp. 2071-2077.

Bodo, Y. L., Paquette, M.-L. & De Wals, P., 2016. *Taxing Soda for Public Health: A Canadian Perspective*. Québec: Springer.

Brownell, K. D., Farley, T., Willett, W. C., Popkin, B. M., Chaloupka, F. J., Thompson, J. W., & Ludwig, D. S. 2009. The Public Health and Economic Benefits of Taxing Sugar-Sweetened Beverages. *New England Journal of Medicine*, 361(16), pp. 1599-1605.

Clark, T., 1944. National Boundaries, Border Zones, and Marketing Strategy: A Conceptual Framework and Theoretical Model of Secondary Boundary Effects. *Journal of Marketing*, 58(3), pp. 67-80.

Clarke, L., Horst, R., Izuchukwu, K., Lunderville, C. & Prasanna S. 2015. *Reducing Obesity in Los Angeles County: Toward a Tax on Sugar-Sweetened Beverages Policy and Implications*. An applied policy project. UCLA Luskin School of Public Affairs. [Võrgumaterjal] Leitav: <http://luskin.ucla.edu/sites/default/files/Obesity.pdf> [Kasutatud 04.04.2018].

Ecorys, 2014. *Food taxes and their impact on competitiveness in the agri-food sector*. Final Report. Rotterdam: ESCIP [Võrgumaterjal] Leitav:

<http://ec.europa.eu/DocsRoom/documents/5827/attachments/1/translations/en/renditions/pdf> [Kasutatud 09.12.2017].

Eesti Kaubandus ja Tööstuskoda, Eesti Toiduainetetööstuse Liit, Karastusjookide tootjate Liit & Eesti Kaupmeeste Liit, 2017. *Arvamuse esitamine magustatud joogi maksu seaduse eelnõu kohta*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://m.riigikogu.ee/download/8110a733-27de-498f-9498-5e8a9f54cde0> [Kasutatud 09.03.2018].

Eesti Konjunkturiinstituut, 2016. *Alkoholi turg, tarbimine ja kahjud Eestis. Aastaraamat 2016*. Tallinn: Atlex AS.

Eesti Konjunkturiinstituut, 2017. *Alkoholi turg, tarbimine ja kahjud Eestis. Aastaraamat 2017*. Tallinn: Ecoprint AS.

Euroopa Liidu Nõukogu, 2018. *Taxation and Custom Union*. [Võrgumaterjal] Leitav: https://ec.europa.eu/taxation_customs/general-information-taxation/eu-tax-policy-strategy_en#main [Kasutatud 04.03.2018].

Euroopa Liit, 2017. *Piirideta ühtne turg*. [Võrgumaterjal] Leitav: https://europa.eu/european-union/topics/single-market_et [Kasutatud 09.12.2017].

Euroopa Liit, 2018. EL-lii tutvustus. *Piirideta Schengeni ala liikmed*. [Võrgumaterjal] Leitav: https://europa.eu/european-union/about-eu/countries_et#piirideta_schengeni_ala_liikmed [Kasutatud: 19.04.2018].

Euroopa Parlament & Euroopa Liidu Nõukogu, 2008. *Toidu lisaained. Määrus. (EÜ) nr 1333/2008*. Määrus. Euroopa Liidu Teataja. L354/16.

European Commission, 2014. *Excise Duty Tables Part I – Alcoholic Beverages*. [Võrgumaterjal] Leitav: https://circabc.europa.eu/sd/a/af7beebdc-e9d1-4304-b871-4c063ea64ab3/I-Alcohol_January2014%20FINAL%20rev1.pdf [Kasutatud 16.01.2018].

European Commission, 2017. *Excise Duty Tables Part I - Alcoholic Beverages*. [Võrgumaterjal] Leitav: https://ec.europa.eu/taxation_customs/sites/taxation/files/resources/documents/taxation/excise_duties/alcoholic_beverages/rates/excise_duties-part_i_alcohol_en.pdf. [Kasutatud 16.01.2018].

European Commission, 2017a. *Taxes in Europe database v3 Latvia Excise duties (Non EU harmonised excises)*. [Võrgumaterjal] Leitav:

http://ec.europa.eu/taxation_customs/tedb/taxDetails.html?id=406/1483228800

[Kasutatud 12.02.2017].

European Commission, 2017b. *Taxes in Europe Database v3 Denmark Excise duty - Chocolate and sweets*. [Võrgumaterjal] Leitav:

http://ec.europa.eu/taxation_customs/tedb/taxDetails.html?id=152/1483228800

[Kasutatud 12.02.2017].

European Commission, 2017c. *Taxes in Europe Database v3 Belgium Excise duty - Non-alcoholic beverages*. [Võrgumaterjal] Leitav:

http://ec.europa.eu/taxation_customs/tedb/taxDetails.html?id=32/1483228800

[Kasutatud 02.02.2018].

European Commission, 2018. *VAT rates applied in the Member States*. [Võrgumaterjal]

Leitav:https://ec.europa.eu/taxation_customs/sites/taxation/files/resources/documents/taxation/vat/how_vat_works/rates/vat_rates_en.pdf [Kasutatud 14.03.2018].

Eurostat, 2018. *Comparative price levels*. [Võrgumaterjal] Leitav:

<http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&plugin=1&language=en&code=tec00120> [Kasutatud 15.03.2018].

Fox, W. F., 1986. Tax Structure and the Location of Economic Activity Along State Borders. *National Tax Journal*, 39(4), pp. 387-401.

Global Food Research Program, 2017. *Sugary drink taxes around the world*. [Võrgumaterjal]

Leitav:http://globalfoodresearchprogram.web.unc.edu/files/2016/11/SugaryDrink_taxes_Global_12.22.2017.pdf [Kasutatud 03.05.2018].

Hald, N., 2017. *New Paradigm: Abolishing excise duties as a regulatory instrument – the Danish case*. [Võrgumaterjal] Leitav: http://toiduliit.ee/files/NielsHald_Estoniaconference-softdrinktax-14march17.pdf [Kasutatud 15.01.2018].

Hill, M. E. & Davis, C., 2016. *The Short and Sweet on Taxing Soda*. [Võrgumaterjal] Leitav:

<https://itep.org/wp-content/uploads/sodatax111616.pdf> [Kasutatud 08.05.2018].

- HM Treasury, 2016. *Budget 2016*. [Võrgumaterjal] Leitav: https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/508193/HMT_Budget_2016_Web_Accessible.pdf [Kasutatud 25.03.2018].
- HM Revenue & Customs, 2018. *Soft Drinks Industry Levy*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.gov.uk/guidance/soft-drinks-industry-levy> [Kasutatud 12.02.2018].
- HM Treasury & Hammond, P., 2017. *Spring Budget 2017: Philip Hammond's speech*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.gov.uk/government/speeches/spring-budget-2017-philip-hammonds-speech> [Kasutatud 03.04.2018].
- Kantar EMOR, 2018. *Lätist alkoholi ostmise buum on möödas*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.emor.ee/pressiteated/latist-alkoholi-ostmise-buum-on-moodas/> [Kasutatud 03.04.2018].
- Karlsson, T. & Österberg, E., 2009. The Nordic borders are not alike. *Nordic Studies on Alcohol and Drugs*, 26(2), pp. 117-139.
- Klaos, K., Isand, D. & Kaarna, R., 2017. *Tervisekäitumist mõjutava maksustamise analüüs ning magustatud jookide maksu kontseptsioon*. [Võrgumaterjal] Leitav: https://www.rahandusministeerium.ee/et/system/files_force/document_files/2017-tervisekaitumist_mojutava_maksustamise_analuus.pdf?download=1. [Kasutatud 17.02.2018].
- Leal, A., López-Laborda, J. & Rodrigo, F., 2010. Cross-border shopping: A Survey. *International Advances in Economic Research*, 16(2), pp. 135-148.
- Lehis, L., 2012. *Maksuõigus*. Tallinn: Juura.
- Likumil, 2016. *Law On the Handling of Energy Drinks*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://likumi.lv/ta/en/id/280078-law-on-the-handling-of-energy-drinks> [Kasutatud 04.04.2018].
- Maksu- ja Tolliamet, 2017. *Kaupade kaasatamine teisest Euroopa Liidu liikmesriigist*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.emta.ee/et/eraklient/reisimine-saadetised-umberasumine/kaupade-kaasatamine-teisest-euroopa-liidu> [Kasutatud 12.12.2017].
- Malik, V. S., Popkin, B. M., Bray, G. A., Desperes, J-P.; Hu, F. B. & Willet, W. C., 2010. Sugar-Sweetened Beverages and Risk of Metabolic Syndrome and Type 2 Diabetes. *Diabetes Care*, 33(11), pp. 2477-2483.

Malik, V. S., Schulze, M. B. & Hu, F. B., 2016. Intake of sugar-sweetened beverages and weight gain: a systematic review. *American Society for Clinical Nutrition*, 84(2), pp. 274-288.

Maxima, Konsum, Selver, Rimi, Alko1000, Alkoshop, Top, Mego, 2018. *Hinnavaatlus 03.02.2018*. Otepää, Tõrva, Valga, Valka.

Ministry of Finance, 2017. *Excise Duty*. [Võrgumaterjal] Leitav: http://www.fm.gov.lv/en/s/taxes/excise_duty/ [Kasutatud 25.03.2018].

Ministry of Social Affairs and Health, 2006. Alcohol Issues in Finland Consumption, Harm and Policy Framework 1990–2005. *Reports of the Ministry of Social Affairs and Health 2006:21*. [Võrgumaterjal] Leitav: <http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/129827/Selv200621.pdf?sequence=1> [Kasutatud 02.01.2018].

Musgrave, R. A. & Musgrave, P. B., 1989. *Public finance in theory and practice (5th ed.)*. New York: McGraw-Hill Book Company.

Musgrave, R. A., Musgrave, P. B. & Bird, R. M., 1987. *Public Finance in Theory and Practice First Canadian Edition*. Toronto: McGraw-Hill Ryerson Limited.

OECD, 2016. *Taxation of Alcoholic beverages*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.oecd.org/ctp/consumption/Table-4.A4.3-Taxation-of-alcoholic-beverages-2016.xls> [Kasutatud 17.01.2018].

Pakendiaktsiisi seadus (1996) RT I, 16.06.2017, 21.

Pearson, M., Smith, S. & Lee, C., 1988. *Fiscal Harmonisation: An Analysis of the European Commission's Proposals*, London: Institute for Fiscal Studies.

Phillips, R. L., 2005. *Pricing and Revenue Optimization*. Stanford, California: Stanford University Press.

Powell, L. M., Chiqui, J. & Chaloupka, F. J., 2009. Associations between State-level Soda Taxes and Adolescent. *Journal of Adolescent Health*, 45(3), pp. 56-57.

Põhiseadus (1992) RT I, 15.05.2015, 2.

- Rahandusministeerium, 2018. *Riigi eelarvestrateegia 2019-2022 ja stabiilsusprogramm 2018*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/2018-european-semester-stability-programme-estonia-et.pdf> [Kasutatud 15.05.2018]
- Riigikogu Kantselei, 2017. *Arvamus magustatud joogi maksu seaduse sätete põhiseadusele vastavuse kohta*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://m.riigikogu.ee/download/4f07aca0-9f3b-46d0-8422-33de102c6435> [Kasutatud 09.03.2018].
- Riigikogu, 2017. *457 SE III Magustatud joogi maksu seadus* [Võrgumaterjal] Leitav: <https://m.riigikogu.ee/download/6fd43db0-1fb7-4110-ae84-5ca73beebee2> [Kasutatud 12.12.2017].
- Riigikogu, 2017a. *Magustatud joogi maksu seadus 457 UA*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://m.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/5789049e-b839-44e1-a033-5fa589095bfe/Magustatud%20joogi%20maksu%20seadus> [Kasutatud 12.02.2018].
- Rimi, 2012. *Rimi kehtestab energijookide müügile vanusepiirangu*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.rimi.ee/uudised/2012/rimi-kehtestab-energijookide-myygile-vanusepiirangu.html> [Kasutatud 05.04.2018].
- Rudi, H., 2017. Läti võttis Eestist õppust. *Postimes*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://majandus24.postimees.ee/4358823/lati-vottis-eestist-oppust> [Kasutatud 04.03.2018].
- Skatteministeriet, 2016. *Status over grænsehandel 2016*. [Võrgumaterjal] Leitav: <http://www.skm.dk/media/1360900/Graensehandel2016.pdf> [Kasutatud 01.04.2018].
- Smith, S., 2005. *Economic Issues in Alcohol Taxation: Theory and Practice of Excise Taxation Smoking, Drinking, Gambling, Polluting and Driving*. New York: Oxford University Press.
- Sopek, P., 2013. The alcohol taxation system in European Union and Croatia. *Journal of Regional Science*, 76(1).
- Spierings, B. & van der Velde, M., 2008. 'Shopping, borders and unfamiliarity: consumer mobility in Europe. *Journal of Economic and Social Geography*, 99(4), pp. 497-505.
- Spriengs, B. & van der Velde, M., 2013. Cross-Border Differences and Unfamiliarity: Shopping Mobility in the Dutch-German Rhine-Waal Euroregion. *European Planning Studies*, 21(1), pp. 5-23.

Tervise Arengu Instituut, 2017. *Eesti täiskasvanud rahvastiku tervisekäitumise uuring 2016*. [Võrgumaterjal] Leitav:

https://intra.tai.ee/images/prints/documents/149069399613_Eesti_taiskasvanud_rahvastiku_tervisekaitumise_uuring_2016.pdf [Kasutatud 01.04.2018].

Timothy, D. J., 2001. *Tourism and Political Boundaris*. London: Routledge.

Unesda Soft Drinks Europe, 2017. *Speed & scale to added sugars reduction: The ambition of the European soft drinks industry*. [Võrgumaterjal] Leitav:

https://ec.europa.eu/health/sites/health/files/nutrition_physical_activity/docs/ev_20170601_co04_en.pdf [Kasutatud 03.04.2018].

Uuet, L., 2017. *Suhkrumaksu me juba proovisime – 1932. aastal*, Postimees [Võrgumaterjal]

Leitav: <https://arvamus.postimees.ee/4122449/suhkrumaksu-me-juba-proovisime-1932-aastal> [Kasutatud 03.04.2018].

Vabariigi President, 2017. „*Magustatud joogi maksu seaduse*“ väljakuulutamata jätmine. *Otsus*.RT III, 05.07.2017, 2.

Vabariigi Valitsus, 2017a. *Magustatud joogi maksu seaduse eelnõu lisa*. [Võrgumaterjal]

Leitav: <https://m.riigikogu.ee/download/1171277b-4cb5-4cea-9cc1-c581b57d99d4> [Kasutatud 03.04.2018].

Vabariigi Valitsus, 2017. *Seletuskiri magustatud joogi maksu seaduse eelnõu juurde*.

[Võrgumaterjal] Leitav: <https://m.riigikogu.ee/download/4bdcbf94-bc97-4e2e-bf37-a152b3f53ce7> [Kasutatud 09.03.2018].

World Health Organization, 2015. *Using price policies to promote healthier diets*.

[Võrgumaterjal] Leitav: http://www.euro.who.int/__data/assets/pdf_file/0008/273662/Using-price-policies-to-promote-healthier-diets.pdf [Kasutatud 20. 04. 2017].

World Health Organization, 2017. *Reducing consumption of sugar-sweetened beverages to reduce the risk of childhood overweight and obesity*. [Võrgumaterjal]

Leitav: http://www.who.int/elena/titles/ssbs_childhood_obesity/en/# [Kasutatud 09.12.2017].

World Health Organization, 2018. *Childhood overweight and obesity*. [Võrgumaterjal]

Leitav: <http://www.who.int/dietphysicalactivity/childhood/en/> [Kasutatud 09.04.2018].

Lisa 1. Maksustamisele kuuluvad magustatud joogid

Kombineeritud nomenklatuuri rubriik	Kauba kirjeldus
ex 0402	Piim, kontsentreeritud, suhkru- või muu magusainelisandiga
ex 0403	Petipiim, jogurt, keefir ja muu fermenteeritud või hapendatud piim, kontsentreeritud või kontsentreerimata, suhkru- või muu magusainelisandiga
ex 0404	Vadak, kontsentreeritud või kontsentreerimata, suhkru- või muu magusainelisandiga; mujal nimetamata tooted naturaalistest piimakomponentidest, suhkru- või muu magusainelisandiga
2009	Kääritamata, alkoholilisandita marjamahlad, puu- ja köögiviljamahlad (kaasa arvatud viinamarjavirre), suhkru- või muu magusainelisandiga või ilma
ex 2106	Lõhna- ja maitseainetega või värvilisandiga suhkruisrupid; <u>valmistised jookide tegemiseks</u> graanulite või pulbrite kujul, suhkru- <u>või muu magusainelisandiga</u>
2202	Vesi, kaasa arvatud mineraalvesi ja gaseeritud vesi, suhkru- või muu magusainelisandiga või maitse- ja lõhnaainetega, ja muud mittealkohoolsed joogid
ex 2204	Viinamarjaveinid värsketest viinamarjadest, kaasa arvatud kangendatud veinid; viinamarjavirre, välja arvatud rubriiki 2009 kuuluv (0,5 < alkoholisisaldus ≤ 1,2 mahuprotsenti)
ex 2206	Muud kääritatud joogid (näiteks õuna- ja pirnisiider, mõdu, sake); kääritatud jookide segud omavahel või mittealkohoolsete jookidega, mujal nimetamata (0,5 < alkoholisisaldus ≤ 1,2 mahuprotsenti)
ex 2208	Piiritusjoogid, liköör ja muud alkohoolsed joogid (0,5 < alkoholisisaldus ≤ 1,2 mahuprotsenti)

Allikas: (Vabariigi valitsus, 2017a)

Lisa 2. Magusained

E-number	Nimetus
E 420	Sorbitoolid
E 421	Mannitool
E 950	Kaaliumatsesulfaam
E 951	Aspartaam
E 952	Tsüklamaadid
E 953	Isomalt
E 954	Sahhariin
E 955	Sukraloos
E 957	Taumatiin
E 959	Neohesperidiin DC
E 960	Stevioolglükosiidid
E 961	Neotaam
E 962	Aspartaam-atsesulfaamsool
E 964	Polüglütsitoolsiirup
E 965	Maltitool
E 966	Laktitool
E 967	Ksülitool
E 968	Erütritool
E 969	Advantaam

Allikas: (Euroopa Parlament & Euroopa Liidu Nõukogu, 2008)

Lisa 3. Hinnavaatlus

Joogi nimetus	Sunlife Orange	Sunlife Lime	Sunlife Cola	Kane's Carmel Valley Chop	Kane's Garden Grove Spin	Pepsi Max	Pepsi	7-up	Mirinda	Red bull suhkruvaba	Red bull	Limonaad klassikaline	Coca-Cola zero	Sprite	Fanta	Coca-Cola
Pakendi suurus liitrites	2	2	2	0.33	0.33	1.5	1.5	1.5	1.5	0.25	0.25	1.5	2	2	2	2
Maxima Valga	0.79	0.79	0.79	0.65	-	1.05	1.05	1.05	1.09	1.45	1.45	0.89	1.65	1.65	1.69	1.55
Konsum Valga	-	-	-	0.65	0.65	1.09	1.05	-	-	1.45	1.45	0.95	1.59	1.59	1.49	1.59
Rimi Valga	-	-	-	0.69	-	-	-	-	-	1.39	1.35	0.89	1.65	1.65	1.65	1.55
Selver Valga	-	-	-	0.69	0.69	1.19	1.09	1.19	-	1.39	1.39	1.09	1.69	1.69	1.69	1.69
Konsum Tõrva	0.79	0.79	0.79	0.65	0.65	1.05	1.05	-	-	1.21	1.45	0.93	1.59	1.59	1.59	1.59
Maxima Tõrva	0.79	0.79	0.79	0.65	-	1.05	1.05	1.05	1.09	1.39	1.36	0.89	1.65	1.65	1.69	1.55
Maxima Otepää	0.79	0.79	0.79	0.65	-	1.05	1.05	1.05	1.09	-	1.36	0.89	1.65	1.65	1.69	1.55
Konsum Otepää	-	-	-	0.65	0.65	1.05	1.05	-	-	1.39	1.39	0.95	1.65	1.65	1.65	1.55
Maxima Valka	1.15	1.15	1.15	-	-	-	1.09	-	-	1.36	1.36	-	1.59	1.59	1.59	1.59
Alkoshop Valka	-	-	-	0.59	0.59	-	1.15	-	-	-	1.42	-	-	1.62	1.49	1.49
Top. Valka	-	-	-	0.55	-	-	1.09	-	-	-	-	0.83	-	1.69	1.69	1.59
Mego Valka	-	-	-	0.69	0.69	1.25	1.25	1.19	-	-	-	0.83	1.75	1.75	1.75	1.69
Alko1000 Valka	-	-	-	-	-	-	1.14	-	-	-	1.29	-	-	-	-	-

Allikas: (Hinnavaatlus, 2018)